UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ

Studium humanitní vzdělanosti

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Konstrukce životních příběhů současných osmdesátnic v pečovatelském domě ve středočeském městě X

Vendula Čajanová

Vedoucí práce: doc. PhDr. Blanka Soukupová, CSc.

Praha 2020

Čestné prohlášení:

Prohlašuji, že jsem práci vypracovala samostatně. Všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány. Práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu. Toto prohlášení a souhlas budou signovány vlastnoručním podpisem.

V Praze dne ……

Poděkování:

Na tomto místě bych ráda poděkovala především vedoucí mé bakalářské práce doc. PhDr. Blance Soukupové, Csc. za její pomoc, cenné rady a podporu. Také bych chtěla poděkovat svým rodičům a babičce, kteří při mě po dobu mého studia stáli a podporovali mě. Můj vděk také patří všem aktérkám výzkumu, bez kterých by tato práce nemohla vzniknout.

Obsah

1 Cíl, teoreticko-metodologická východiska, profily aktérek, prostředí výzkumu 6
1.1 Cíl ... 6
1.2 Teoreticko-Metodologická východiska ... 6
1.2.1 Výzkumné metody ... 6
1.3 Aktérky výzkumu ... 10
1.4 Profily aktérek ... 12
1.4.1 Paní Anna ... 12
1.4.2 Paní Alena ... 12
1.4.3 Paní Květa ... 13
1.4.4 Paní Eva ... 13
1.4.5 Paní Věra ... 14
1.5 Prameny ... 14
1.5.1 Prostředí výzkumu ... 15
2 Dějiny a současnost města X a domu s pečovatelskou službou ... 19
2.1 První historické prameny ... 19
2.2 Město X a důležité historické milníky ve 20. století ... 20
2.3 Současnost města X ... 26
2.4 Historie domu s pečovatelskou službou ... 26
3 Vzpomínky aktérek výzkumu v období protektorátu, socialismu a postsocialismu 27
3.1 Vzpomínky na život ... 28
3.1.1 Vzpomínky na rodiče ... 28
3.1.2 Školní léta ... 29
3.1.3 Vybočení z každodennosti - Vánoce a Velikonoce ... 31
3.1.4 Prázdniny a volný čas ... 33

3.1.5 Seznámení s manželem, svatba a založení rodiny 34
3.1.6 Pracovní život 37
3.1.7 Důchodová léta 38
3.2 Historické vzpomínky 39
3.2.1 Druhá světová válka 40
3.2.2 Poválečné období 42
3.2.3 Politické represe v 50.let 43
3.2.4 Období Socialismus 44
3.2.5 Sametová revoluce 46
4 Závěry 48
5 Seznam použité literatury a zdrojů 51

1 Cíl, teoreticko-metodologická východiska, profily aktérek, prostředí výzkumu

1.1 Cíl

Výzkumným projektem mé bakalářské práce jsou konstrukce životních příběhů dnešních osmdesátnic. Jejich život se odehrával na území tří států a pozadí tří politických režimů. Všechny tyto události prožívaly ženy v různých životních etapách - v dětství, v produktivním věku, při zakládání rodin a při odchodu do důchodu, což značně ovlivnilo jejich následné vnímání a prožívání těchto období. Ve své bakalářské práci se budu zabývat tím, na co a zda budou současné osmdesátnice z jednotlivých období vzpomínat, jaké jsou jejich nejsilnější vzpomínky a zda budou vzpomínat spíše na společensko-politickou situaci nebo na svůj osobní život.

1.2 Teoreticko-Metodologická východiska

Tato podkapitola je zaměřena na vytyčení základních bodů této bakalářské práce, jako jsou výzkumné metody, aktérky výzkumu, popis průběhu terénního výzkumu, jeho prostředí a profily aktérek.

1.2.1 Výzkumné metody

V této části budou vymezeny výzkumné metody mé bakalářské práce, především metoda orální historie, narativní interview, aktérky výzkumu a jejich získání.

Orální historie

Má práce se hlásí ke kvalitativní metodě *orální historie*. Dodnes není jedna oficiální definice, existuje jich několik. Já se ve svém výzkumu opírám o práci Miroslava Vaňka a Pavla Mückeho, především o jejich knihu *Třetí strana trojúhelníku, Teorie a praxe orální historie*[1], ve které autoři metodu orální historie definují jako: *„Řadu propracovaných, avšak stále se vyvíjejících a dotvářejících postupů, jejichž prostřednictvím se badatel v oblasti humanitních a společenských věd dobírá nových poznatků, a to na základě ústního sdělení osob, jež byly účastníky či svědky určité události, procesu nebo doby, které badatel zkoumá,*

[1] VANĚK, Miroslav, MÜCKE Pavel: Třetí strana trojúhelníku: teorie a praxe orální historie, Praha: Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy v Praze, 2011

nebo osob, jejichž individuální prožitky, postoje a názory mohou obohatit badatelovo poznání o nich samých, případně o zkoumaném problému obecně."[2] Metoda orální historie nám tedy umožňuje zaznamenat další pramen vnímání historických událostí a to z pohledu aktérů, kteří daná období reálně prožili, a tím dokreslit historická fakta. Reálné prožitky aktérů mohou přinést velmi zajímavý pohled na historické události soudobých dějin. Orální historii můžeme také definovat jako nahrávání osobního odkazu, které je poskytováno ústní formou.[3]

Základem orální historie je *paměť,* ve které můžeme nalézt odpovědi na různé historické otázky. Je důležité umět jednotlivé významy vzpomínek z paměti vytáhnout a rozšifrovat. Je obecně platné, že badatel musí být při využívání této kvalitativní metody velmi dobře připravený na rozhovor s aktéry.[4] Obvykle probíhají alespoň dva rozhovory. Vedení rozhovorů je rozděleno do několika fází. První, kdy aktér sám vypráví o daném tématu, badatel může lehce zasahovat, zatímco si dělá poznámky k oblastem, které by se měly více rozvinout. A druhá fáze, kdy badatel navazuje na témata, která nebyla dostatečně probrána, případně se na ně při prvním rozhovoru nedostalo.[5] Vzájemná interakce mezi aktérem a badatelem by měla být plynulá, zaznamenána audio nebo video nosičem, a nahrané rozhovory by měly být ihned zpracovány - přepisem, kódováním nebo shrnutím.[6]

Paměť

Otázkou paměti se zabývají odborníci různých oborů po celém světě. Jedním z nejvýznamnějších představitelů teorie paměti je francouzský filosof Maurice Halbwachs, který paměť dělí na *kolektivní* a *individuální*. Kolektivní paměť je podle něj společensky

---

[2] VANĚK, Miroslav, MÜCKE Pavel: Třetí strana trojúhelníku: teorie a praxe orální historie, Praha: Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy v Praze, 2011, s. 9.

[3] RALEIGH YOW, Valerie: Recording Oral History: a Guide for the Humanities and Social Science, Oxford: AltaMira Press, 2005, s. 21.

[4] VANĚK, Miroslav, MÜCKE Pavel: Třetí strana trojúhelníku: teorie a praxe orální historie, Praha: Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy v Praze, 2011, s. 134.

[5] VANĚK, Miroslav, MÜCKE Pavel: Třetí strana trojúhelníku: teorie a praxe orální historie, Praha: Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy v Praze, 2011, s. 151.

[6] VANĚK, Miroslav, MÜCKE Pavel: Třetí strana trojúhelníku: teorie a praxe orální historie, Praha: Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy v Praze, 2011, s. 9.

podmíněná.[7] Jako lidé si ji vzájemně předáváme během socializace.[8] Tím, že se stáváme součástí kolektivu, přebíráme jeho jednotlivé vzorce chování a smýšlení. Paměť je tvořena pomocí tzv. „společenských rámců“, podle kterých jsou naše vzpomínky utvářeny. V těchto rámcích se paměť „*konstituuje, funguje a reprodukuje*.“[9] K tomu, aby se paměť udržovala a rozšiřovala, slouží jazyk, který je nejdůležitějším paměťovým rámcem. *Individuální paměť* je závislá na kolektivní paměti, bez které by nemohla existovat. Vytváří se a uchovává při vzájemné interakci jedince s dalšími členy skupinové paměti. Pokud dojde k přerušení této interakce (komunikace), zapomeneme. Je dokázáno, že si pamatujeme pouze to, o čem komunikujeme a co jsme schopni umístit v „*referenčním rámci kolektivní paměti.“*[10]

K halbwachsově teorii kolektivní paměti se dodnes hlásí mnoho autorů. Někteří ji nejen využívají, ale také dále rozvíjejí, jiní naopak její předpoklad oslabují. K oslabení koncepci kolektivní paměti přispěl historik Pierre Nora, který tvrdil, že kvůli modernizaci společnosti dochází k tomu, že se prvotní kolektivní (národní) paměť rozpadá.[11] Kolektivní paměť, která: *„…je chápána jako živé pouto s minulost přenášené z generace na generaci“*[12], přestává být kolektivní, transformuje se na paměť individuálně-subjektivní, která je cíleně vytvářená a odříznutá od minulosti.

Na halbwachsovu teorii kolektivní paměti navazuje také německý archeolog Jan Assmann spolu s manželkou Aleidou Assmanovou. Ti rozšířili druhy kolektivní paměti na: *Paměť mimetickou,* kdy je společenské jednání šířeno napodobováním. *Paměť věcí*, čímž jsou myšleny různé náhrobky, stavby, pomníky apod., dále pak na *paměť kulturní,* kdy dochází ke vtělení minulosti do symbolických zvyků, obrazů nebo struktur a *paměť*

---

[7] ŠUBRT, Jiří, MASLOWSKI, Nicholas a LEHMANN, Štěpánka: Maurice Halbwachs, koncept rámců paměti a kolektivní paměti. In: MASLOWSKI, Nicholas, ŠUBRT, Jiří a kol. Kolektivní paměť: k teoretickým otázkám, Praha: Karolinum, 2014, s. 17.

[8] ASSMANN, Jan: Kolektivní paměť a kulturní identita, In: KRATOCHVÍL, Alexander, (ed.): Paměť a trauma pohledem humanitních věd: komentovaná antologie teoretických textů, Praha: Ústav pro českou literaturu AV ČR, 2015, s. 50.

[9] ŠUBRT, Jiří, MASLOWSKI, Nicholas a LEHMANN, Štěpánka: Maurice Halbwachs, koncept rámců paměti a kolektivní paměti. In: MASLOWSKI, Nicholas, ŠUBRT, Jiří a kol. Kolektivní paměť: k teoretickým otázkám, Praha: Karolinum, 2014, s. 18.

[10] ASSMANN, Jan, Kultura a paměť, Praha: Prostor, 2001, s.37.

[11] ŠUBRT, Jiří, MASLOWSKI, Nicholas a LEHMANN, Štěpánka: Maurice Halbwachs, koncept rámců paměti a kolektivní paměti. In: MASLOWSKI, Nicholas, ŠUBRT, Jiří a kol. Kolektivní paměť: k teoretickým otázkám, Praha: Karolinum, 2014, s. 26.

[12] VANĚK, Miroslav, MÜCKE Pavel: Třetí strana trojúhelníku: teorie a praxe orální historie, Praha: Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy v Praze, 2011, s. 109.

komunikativní, která je pomocí řeči předávána mezi 3-4 generacemi.[13] Pro orální historii je velmi podstatný vztah mezi komunikativní a kulturní pamětí. Po uplynutí několika desítek let se ze sdílené komunikativní paměti kvůli smrti nejstarších pamětníků postupně stává paměť kulturní.[14]

Individuální narativní rozhovor

Jako metodologický způsob sběru dat jsem si pro svou práci zvolila kvalitativní výzkumnou strategii formou individuálního narativního rozhovoru. Tato metoda je založena na volném vyprávění aktéra (narátora) na dané téma, obvykle biografické, s minimálním zasahováním badatele. Před využitím této výzkumné strategie je důležité najít narátora, který bude schopen sám volně vyprávět na dané téma.[15] Badatel by se měl snažit získat narátorovu důvěru, zajistit pro něj co nejlepší podmínky a v průběhu celého rozhovoru ho povzbuzovat. Obvykle s narátorem probíhá několik rozhovorů, minimálně dva. „*Dělí se na čtyři fáze: stimulace, vyprávění, kladení otázek pro vyjasnění nejasností, zobecňující otázky.*“[16] Nejdříve se narátor stimuluje, badatel ho povzbuzuje k vyprávění. Narátor poté volně vypráví o daném tématu nebo o celém svém životě. Po ukončení vyprávění se badatel snaží otevřenými otázkami objasnit nejasné odpovědi a snaží se rozvinout části vyprávění, které nebyly dostatečně probrány. Je důležité, aby badatel prokázal dostatečný zájem o narátora a jeho vyprávění a to jak při prvních dvou fázích, tak při třetí fázi, kdy badatel může zopakovat to, co narátor řekl, a požádat o rozvinutí probírané oblasti. Ve čtvrté fázi rozhovoru se badatel snaží využít narátorovu schopnost vysvětlit své osobní záležitosti, narátor odpovídá na otázky typu „Proč?“, čímž se mohou vyjasnit významy, které badatel nemusel odhalit.[17] Každý rozhovor je jiný, není přímo strukturovaně plánovaný, badatel tudíž musí být připraven na jakoukoliv změnu v průběhu vyprávění a rychle se jí přizpůsobit.

Díky využití této metody budou moci aktérky mého výzkumu volně vyprávět o svém životě, čímž se pro mě, jakožto badatele, otevře prostor pro zkoumání důležitosti jejich životních etap, kterou jim aktérky při vyprávění samy dají.

---

[13] VANĚK, Miroslav, MÜCKE Pavel: Třetí strana trojúhelníku: teorie a praxe orální historie, Praha: Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy v Praze, 2011, s. 110.

[14] VANĚK, Miroslav, MÜCKE Pavel: Třetí strana trojúhelníku: teorie a praxe orální historie, Praha: Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy v Praze, 2011, s. 110-111.

[15] HENDL, Jan, Kvalitativní výzkum. Základní teorie, metody a aplikace, Praha: Portál. 2008, s. 180

[16] HENDL, Jan, Kvalitativní výzkum. Základní teorie, metody a aplikace, Praha: Portál. 2008, s. 180

[17] HENDL, Jan, Kvalitativní výzkum. Základní teorie, metody a aplikace, Praha: Portál. 2008, s. 181

1.3 Aktérky výzkumu

V rámci historiografie byly ženské hlasy často upozaďovány, přestože se v nich skrývá mnoho důležitých aspektů poznání, které mohou přispět k našemu lepšímu pochopení dějin jako celku.[18] Po celá staletí měly ženy odlišné role a sociální postavení než muži, čímž také vznikly jiné pohledy na historické události. Například v rámci genderových studií existuje předpoklad, že ženy vnímají a prožívají životní situace odlišněji než muži. Tuto teorii můžeme podpořit výsledky výzkumu Ph.D. Lucie Vidovićové, která se v rámci své dizertační práce zabývala mj. seniory, jejich vnímáním, věkovou diskriminací a ageismem. Výzkum k této práci byl prováděn na území České republiky v letech 2006 až 2008. Výsledky ukazují, že: *„Bez diskuse existují silné genderově odlišné postoje respondentů – ženy a muži vnímají některé věci jinak a určité události jsou respondenty jinak hodnoceny u mužů a žen.“*[19] Je tedy zřejmé, že v mužském a ženském chápání světa existují rozdíly, které se ovšem vzájemně doplňují a dohromady tak tvoří celek. Z těchto důvodů jsem si pro svou práci vybrala pohled pouze jednoho pohlaví, a to žen. Tímto užším výběrem vzorku zároveň zajistím vyšší validitu výzkumu. Věřím také, že ke mně, jakožto k osobě stejného pohlaví, budou aktérky otevřenější a sdílnější.

K účasti na výzkumu jsem oslovila šest žen, při první nezávazné schůzce jsem potencionálním aktérkám vysvětlila význam a cíl výzkumu, přislíbila ochranu dat a osobních údajů před třetími stranami v případě, že by se výzkumu zúčastnily. Z šesti oslovených žen považovalo pět z nich výzkum za zajímavý, uvítaly možnost si popovídat a zavzpomínat si na svůj život. Jedna z žen nabídku k účasti ve výzkumu odmítla, protože jí dané téma neoslovilo. Rozhovory jsem tedy prováděla s pěti seniorkami, jejichž věk se pohyboval mezi osmdesáti dvěma a osmdesáti sedmi lety. Všechny ženy žily v době výzkumu již několik let v domě s pečovatelskou službou ve městě X. První, koho jsem oslovila a s kým následně proběhly první narativní rozhovory, byla má babička Anna (všechna jména jsou fiktivní, viz níže), které se téma mé bakalářské práce líbilo a díky níž jsem získala kontakt na dalších pět potenciálních aktérek, ze kterých se čtyři ženy výzkumu reálně zúčastnily. Babička byla klíčovou aktérkou mého výzkumu. Přestože tím, že jednou z aktérek mého výzkumu byla má příbuzná a vzniklo tím potencionálně vyšší riziko ovlivnění kvality výzkumu, kdy mohlo

---

[18] PEŠKOVÁ, Jaroslava: Role vědomí v dějinách a jiné eseje, Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1998, s. 117.

[19] VIDOVIČOVÁ, Lucie: Stárnutí, věk a diskriminace - nové souvislosti, Brno: IIPS Masarykova univerzita, 2008, s. 193.

dojít ke zkreslení jak ze strany babičky (korigování rodinné paměti) tak mé, věřím, že jsme byly v průběhu rozhovoru upřímné a snažily jsme se neovlivnit výsledky výzkumu našimi sociálními vazbami. Domnívám se, že i kdyby došlo k jistému zkreslení výsledků z rozhovorů s babičkou, byla by validita celého výzkumu stále vysoká.

Před začátkem prvního narativního rozhovoru jsem s aktérkami uzavřela ústní souhlas o využití obsahu jejich vyprávění, a to pouze pro účely tohoto výzkumu. Ústní souhlas jsem zvolila z toho důvodu, že by při podpisu písemného souhlasu zanikla jejich přislíbená anonymita. Následně jsem je požádala o možnost nahrání rozhovoru na diktafon, všechny aktérky souhlasily. Dalším důležitým bodem, který jsme si s aktérkami před začátkem rozhovoru ujasnily, byla jejich přímá kontrola toho, co vše se mnou sdílí, a také možnost kdykoliv od výzkumu odstoupit. V průběhu všech narativních rozhovorů jsem postupovala v souladu s etickými zásadami. Některé aktérky byly ze začátku rozhovoru lehce nervózní, ale v průběhu několika minut se uvolnily a nakonec se velmi rozpovídaly, bylo znát, že oceňují možnost si popovídat, všechny byly milé a vstřícné. Snažila jsem se získat důvěru aktérek a v průběhu rozhovorů projevovat dostatečný zájem a motivaci k dalšímu vyprávění. Rozhovory jsem prováděla v bytech aktérek, kam mě samy pozvaly. Hned na začátku našeho setkání mi každá z žen nabídla kávu, čaj nebo vodu, některé z nich mi nabídly sušenky a ovoce. Při odchodu jsem vždy dostala pozvání k dalšímu povídání. Rozhovory jsem s ohledem na věk a fyzické zdraví aktérek dělala členitě. Snažila jsem si hlídat čas a v případě jakékoliv známky únavy aktérky jsem rozhovor pozastavila nebo úplně ukončila a rovnou jsme se domluvily na dalším setkání. S každou aktérkou proběhly průměrně tři rozhovory, které průměrně trvaly hodinu. Po každém sezení byl rozhovor co nejdříve podroben doslovné transkripci a následné analýze, kdy jsem porovnávala jednotlivé prožitky dob v závislosti na stáří mých aktérek, na jejich socioprofesním statutu, rodinných podmínkách a na lokalitě původu.

Další rozhovor proběhl s ředitelkou pečovatelské služby, se kterou jsem si telefonicky domluvila schůzku, představila jí téma své bakalářské práce, přislíbila anonymitu a ochranu dat. Paní ředitelka s rozhovorem souhlasila, domluvily jsme si termín schůzky a v den rozhovoru mě dokonce provedla po prostorách domu s pečovatelskou službou, díky čemuž jsem byla následně schopna lépe zmapovat prostředí výzkumu. Po schůzce byl rozhovor opět podroben doslovné transkripci.

1.4 Profily aktérek

Následující podkapitola je zaměřena na základní informace o aktérkách výzkumu. Jedná se především o jejich vzdělání, věk, životní úroveň, pracovní a rodinný život. Jména všech aktérek jsou fiktivní a slouží pouze k účelům této bakalářské práce. Také jména všech ostatních měst a vesnic jsou změněná, použila jsem pouze písmeno Y, čímž jsem chtěla poukázat na druhotný význam těchto míst pro účely mého výzkum.

1.4.1 Paní Anna

Paní Anna vychodila základní školu, v patnácti letech začala pracovat v potravinářském průmyslu, kde začínala ve výrobě, a poté se vypracovala na pozici v expedici. Po sňatku s dnes již zesnulým manželem Jaroslavem se paní Anna odstěhovala do jeho rodného města a začala svářet vany v místní továrně, která po několika letech změnila produkci, přešla do strojírenství a paní Anna začala vyrábět součástky do nových strojů. V době uskutečnění rozhovoru je paní Anna již čtyřicátým druhým rokem vdovou. Její manžel Jaroslav pracoval jako pekař, zemřel nečekaně, když jel na kole do práce. Z manželství má paní Anna dvě dcery, Jaroslavu a Annu. Starší dcera Jaroslava se odstěhovala na Moravu, kde se svým manželem vychovala tři děti, syna a dvě dcery, pracuje jako učitelka. Mladší dcera Anna je rozvedená, má z manželství dvě dcery a pracuje jako zdravotní sestra. Paní Anna se do domu s pečovatelskou službou dostala v roce 1994, kdy byla po operaci kolene a potřebovala ubytování s výtahem. Využívá jeho služeb a možností, jako je například možnost volit přímo v budově. Sama přiznala, že vždy volila a volit bude levici (KSČ). Paní Anna o sobě říká, že se umí modlit, někdy se i modlí, ovšem do kostela nechodí, obecně věří, že existuje něco mezi nebem a zemí. Celkově je paní Anna povídavá, velmi milá a srdečná osmdesáti čtyř letá důchodkyně, která projevila zájem o možnost sdílení svého životního příběhu.

1.4.2 Paní Alena

Paní Alena studovala v období války, vyučila se švadlenou. Celý život se tomuto povolání věnovala, šila šaty, sukně, košile a ke konci své pracovní kariéry byla zaměstnána v rodném městě, kde šila rukavice. V době uskutečnění rozhovoru je paní Alena již dvacet osm let vdovou. S o deset let starším manželem, který se živil jako elektrikář, děti mít z důvodů nemoci nemohla. Měla však čtyři mladší sourozence, kteří měli děti. Své synovce, neteře a jejich děti bere jako své vlastní děti a vnoučata. Sama také uvedla, že její nejmladší bratr byl jako její vlastní syn, byl o dvacet dva let mladší než ona. Jsou spolu v každodenním

kontaktu, bratr se o paní Alenu spolu se svou manželkou pravidelně stará. Paní Alena žije v pečovatelském domě již sedm let, dostala se do něj po deseti letém snažení. Sama o sobě říká, že volí a vždy bude levici, pravicí nevěří. Celý život se považuje za ateistku. Celkově je paní Alena velmi milá, usměvavá a povídavá osmdesáti sedmi letá důchodkyně, která také projevila zájem o možnost sdílení svého životního příběhu.

1.4.3 Paní Květa

Paní Květa je vyučená zdravotní sestra, kterou poté dělala v dětském domově. Po dvou letech se rozhodla pro změnu, pracovala brigádně jako prázdninový záskok na poště. Po roce této brigády si našla práci v továrně ve městě X, kde svářela vany. Továrna posléze změnila produkci, přešla do strojírenství, a proto poté paní Květa vyráběla součástky do strojů, v tomto zaměstnání zůstala až do důchodu. V době uskutečnění rozhovoru je paní Květa již čtyři roky vdovou. Její manžel Jan byl technik jemné motoriky a elektroniky, jezdil do světa na montáže. Z manželství má paní Květa dvě děti, syna Jana a dceru Mílu. Syn Jan bydlí ve vesnici kousek od města X, kde s manželkou vychovává dvě děti, syna a dceru a pracuje jako elektrikář. Dcera Míla žije ve středočeském městě Y, je rozvedená, bezdětná a pracuje v chemických laboratořích. Po smrti manžela paní Květa nechtěla být v domě sama, proto si podala žádost do pečovatelského domu, kde žije již třetím rokem. Paní Květa o sobě říká, že nemá ráda politiku, za života svého manžela chodila volit pravidelně, a to levici, po jeho smrti volit nechodí. Celý život je věřící, do kostela nechodí, ale každý den se modlí. Celkově je paní Květa velmi milá a povídavá osmdesáti čtyř letá důchodkyně, která také projevila zájem o možnost sdílení svého životního příběhu.

1.4.4 Paní Eva

Paní Eva vychodila základní školu, poté rok chodila do zemědělské školy, ze které odešla do výkupu, kde začala pracovat jako kancelářská síla. Po mateřské dovolené změnila zaměstnání, pracovala v kanceláři autoservisu, kde se vypracovala na vedoucí expedice. V tomto zaměstnání pracovala sedm let po důchodu, dokud nebyl podnik zrušen, poté pracovala v cukrárně jako prodavačka. V době uskutečnění rozhovoru je paní Eva již dvacet sedm let vdovou, její manžel František pracoval jako technik ve stejném autoservisu jako paní Eva. Z manželství má tři děti, dvě dcery a jednoho syna. Nejstarší syn František bydlí ve vesnici Y u města X, s manželkou vychovali jednu dceru. Nyní je v důchodu, dříve pracoval jako mistr v místní továrně. Dcera Jindra bydlí také ve vesnici Y, s manželem vychovali syna a dceru. Nyní je v důchodu, dříve pracovala jako švadlena, a poté pracovala

v místní továrně u pásové linky. Nejmladší dcera Zuzana žije v severozápadním městě Y, vychovala s manželem syna a dceru a pracuje jako účetní ve škole. Po smrti manžela žila paní Eva několik let v původním bytě, který byl zdravý škodlivý, po několika letech čekání se jí podařilo dostat byt v pečovatelském domě, kde žije již šestnáct let. Paní Eva o sobě říká, že se o politickou sféru nezajímá, ovšem pravidelně chodila a chodí volit levici. Paní Eva je celý život věřící, do kostela nechodí, ale modlí se každý den. Celkově je paní Eva sympatická, usměvavá a velmi vstřícná osmdesáti šesti letá důchodkyně, která také projevila zájem o možnost sdílení svého životního příběhu.

1.4.5 Paní Věra

Paní Věra vychodila základní školu, poté nastoupila do místní továrny, kde svářela vany. Po mateřské dovolené změnila zaměstnání, přešla do jiné továrny, kde vyráběla dřevěná příslušenství a panely k domům. Ze zdravotních důvodů musela zaměstnání změnit, byla přeřazena na expedici, kde se později vypracovala na vedoucí pozici. V tomto zaměstnání pracovala paní Věra až do důchodu. V době uskutečnění rozhovoru je paní Věra již dvacet let vdovou, její manžel Jindřich pracoval jako řidič autobusu. Z manželství má dva syny, starší syn Petr je ženatý, má tři syny, bydlí v domě na vesnici Y u města X a pracuje jako sociální pracovník v azylovém domě. Mladší syn Miroslav je rozvedený, z manželství má jednu dceru, v současné době žije ve městě X a pracuje jako číšník. Po smrti manžela žila paní Věra několik let v bývalém bytě v centru města, později se ze zdravotních důvodů rozhodla byt přepsat na syna a přestěhovat se do domu s pečovatelskou službou, kde žije již šest let. Paní Věra pravidelně chodila a chodí volit, a to vždy levici. Celý život je věřící, do kostela nechodí, ale pravidelně se modlí. Celkově je paní Věra velmi povídavá a sympatická osmdesáti dvou letá důchodkyně, která také projevila zájem o možnost sdílení svého životního příběhu.

Všechny ženy při vyprávění zdůrazňovaly své pracovní úspěchy. Práci měly rády a byly na své pracovní pozice pyšné, a z toho důvodu jsem informace o pracovní kariéře aktérek považovala za důležité a zahrnula je do jejich profilů.

1.5 Prameny

Tato podkapitola je zaměřená na data, která slouží jako prameny mého výzkumu. Využívám data získaná z narativních rozhovorů s pěti seniorkami a ředitelkou pečovatelské služby města X. Celkem proběhlo sedmnáct rozhovorů v období prosinec – duben 2019, z toho šestnáct z nich proběhlo s aktérkami výzkumu a jeden s ředitelkou pečovatelské

služby. Narativní rozhovory byly nahrávány na diktafon, video záznam ani jiná dokumentace (fotky) neproběhl. Dohromady jsem nasbírala 14,33 hodin rozhovorů, z toho je 13,33 hodin nasbíraných při rozhovorech se seniorkami a zbylá hodina je s ředitelkou pečovatelské služby – součástí byl rozhovor i prohlídka domu s pečovatelskou službou. Všechny rozhovory jsem přepsala doslovnou transkripcí na 173 normostran, z toho je 169 normostran z narativních rozhovorů se seniorkami a 4 normostrany z rozhovoru s paní ředitelkou.

1.5.1 Prostředí výzkumu

Následující podkapitola je zaměřena na sesbírané prameny o prostředí výzkumu - dům pečovatelské služby města X, na jeho založení, vedení, financování, procesu přijetí, jeho bytové i nebytové prostory a služby pro klienty.

Vznik domu s pečovatelskou službou

Než si představíme přímo dům s pečovatelskou službou, je nutné si první říci obecné informace o pečovatelské službě města X. Pečovatelská služba je příspěvková organizace, kterou založilo město v roce 1992 po rozpadu okresního úřadu sociálních služeb ve městě Y, od roku 1993 provozuje mimo jiné dům s pečovatelskou službou, kde také sídlí.[20] Pečovatelská služba je financována městem X a spolufinancována Středočeským krajem. Dále získává zdroje z dotací a z vlastních vedlejších činností, například ze služeb pro veřejnost jako jsou masáže, vířivé koupele, manikúra a praní. Zřizovatelem pečovatelské služby je město X, vedoucím je statutární zástupce - ředitel, který je jmenován a odvoláván Radou města. Ředitel kompletně řídí a zastupuje celou organizaci.[21]

Exteriér a interiér domu

Dům s pečovatelskou službou je starý přes 100 let, proto můžeme říci, že je to dnes již historická budova. Na exteriéru domu byly provedeny jen základní opravy a malba fasády, jedním z nejzásadnějších zásahů bylo nainstalování plastových oken. Interiér domu byl také změněn pouze základními opravami omítek, bílou výmalbou a položením linolea, nejzásadnějším zásahem bylo nainstalování výtahu.[22] Dům má přízemí, první a druhé patro, je kvádrového tvaru s malým čtvercovým vnitroblokem, ve kterém je postavený sušák na prádlo a je zde možnost dalšího posezení. Dům je dobře situovaný, od centra je vzdálen 10

---

[20] Informace získány z rozhovoru s ředitelkou pečovatelské služby, uskutečněném 22.3.2019.

[21] Dostupné z:http://ps…....cz/ název města je z důvodů anonymity ve všech odkazech vytečkován

[22] Informace získány z rozhovoru s ředitelkou pečovatelské služby, uskutečněném 22.3.2019.

minut pěší chůzí. Před budovou je park s posezením pro klienty. Nemá terasy ani balkony, má ovšem poměrně velkou zahradu, kde jsou záhony květin, zeleniny a bylinek, které si obstarávají sami klienti. Vchod do budovy je přizpůsoben osobám s nízkou pohyblivostí, je zde rampa, po které mohou klienti sejít nebo sjet. Z druhé strany rampy jsou klasické schody.[23] Vchod do budovy je otevřený pouze v úředních hodinách pečovatelské služby, poté musí klienti své návštěvy pouště sami přes telefonické zařízení, které mají všichni ve svých bytech.[24] Ve vestibulu budovy jsou poštovní schránky klientů a nástěnka pečovatelské služby, kde je vyvěšen řád, informace o novinkách a jídelní lístek restaurace, od které pečovatelská služba odebírá obědy. Značná část přízemí slouží jako zázemí pečovatelské služby. Ústřední částí přízemí jsou schody vedoucí do obou pater, po levé straně schodiště je umístěna kancelář ředitelky, klubovna a úklidová místnost. Po pravé straně schodiště jsou místnosti pro sociální pracovníky a wellness služby. Nedílnou součástí je také prádelna a výtah. Ve zbývající části přízemí jsou ubytování klienti. Většina klientů využívá k pohybu po budově výtah. První i druhé patro je celé obydlené klienty pečovatelské služby. Chodby jsou zdobené obrazy a květinami, které si tam klienti sami nainstalovali a o které se sami starají. Zajímavostí prvního patra je speciální koupelna, kam se přiváží klienti pečovatelské služby žijící ve vlastních domácnostech. Koupelna je vybavena zvedákem, který sociálním pracovníkům pomáhá s péčí o hygienu klientů. [25]

Ubytování pro klienty

Pečovatelská služba má dvacet osm bytů pro seniory, dvacet čtyři bytů pro rodiny s dětmi, které se nachází v těžké životní situaci, a další klienty obstarávají sociální pracovníci přímo v terénu. V domě s pečovatelskou službou jsou ubytování pouze senioři a invalidé. Byty pro rodiny s dětmi jsou situovány v jiné části města. Byty v domě s pečovatelskou službou jsou o velikosti 1+kk, ty jsou většinou pro jednotlivce, a 2+kk, které jsou pro manželské páry. Všechny bytové jednotky jsou v době uskutečnění výzkumu plně obsazeny pěti manželskými páry a individuálně devíti muži a čtrnácti ženami.[26]

---

[23] Informace získány vlastním prozkoumáním budovy a jejího okolí za doprovodu paní ředitelky, 22.3.2019.

[24] Informace získány z rozhovoru s ředitelkou pečovatelské služby, uskutečněném 22.3.2019.

[25] Informace získány vlastním prozkoumáním budovy a jejího okolí za doprovodu paní ředitelky, 22.3.2019.

[26] Informace získané z rozhovoru s ředitelkou pečovatelské služby, uskutečněném 22.3.2019.

Personál

Personál pečovatelské služby je rozdělen do dvou úseků. Prvním je sociální úsek, ve kterém jsou sociální pracovníci a druhým je ekonomicko-hospodářský úsek, který zahrnuje účtárnu, úklid a vedlejší činnosti jako například manikúru, masáže či prádelnu. V zařízení pracuje dohromady 10 zaměstnanců - ředitelka, 4 sociální pracovnice, účetní, uklízečka, masérka, pedikérka a pradlena.[27]

Mechanismus přijetí

Přijetí do domu s pečovatelskou službou je podmíněno výběrovým řízením. Klientem se, v případě seniorů, kteří se uchází o byt v pečovatelském domě, může stát pouze občan s trvalým pobytem ve městě X, který je starším šedesáti pěti let, nebo mladším v případě trvalé invalidity za předpokladu, že potřebuje nebo bude potřebovat pomoc pečovatelské služby.[28] Za klienty nemohou být přijati občané trvale ležící, dále občané postižení psychózami a s jinými psychiatrickými poruchami, pod jejichž vlivem ohrožují sami sebe a okolí.[29] O přidělení bytu s pečovatelskou službou rozhoduje Rada města X na základě provedeného šetření, návrhu pečovatelské služby, vyjádření ošetřujícího lékaře, stanovení sociální a zdravotní naléhavosti a doporučení bytové komise.[30] V případě, že žadatel splňuje podmínky pro přijetí a Rada města X odsouhlasí jeho nárok, dostane k dispozici bytový prostor, který si sám vybaví nábytkem a drobnými spotřebiči. V době výzkumu je podaných 90 žádostí o bytovou jednotku v domě s pečovatelskou službou.[31] V případě, že klient potřebuje větší péči, než jaké se mu dostává, má právo odhlásit se z domu s pečovatelskou službou a podat si žádost do domova důchodců, případně podat žádost o lůžko na LDN. Žádné z těchto zařízeních nemá navázanou přímou spolupráci, klienti si přesun zajišťují sami.[32]

Služby a činnosti

Organizace pro své klienty nabízí základní pomoc při péči o vlastní osobu včetně hygieny, pomoc při chodu domácnosti, stravování, úklidu, pochůzkách a nákupech. Klienti

---

[27] Dostupné z:http://ps…....cz/

[28] Dostupné z: http://ps…....cz/wp-content/uploads/podminky-prijeti-do-dps.pdf

[29] Dostupné z: http://ps…....cz/wp-content/uploads/podminky-prijeti-do-dps.pdf

[30] Dostupné z: http://ps…....cz/ubytovani-dps/

[31] Informace získané z rozhovoru s ředitelkou pečovatelské služby, uskutečněném 22.3.2019.

[32] Dostupné z: http://ps…....cz/ubytovani-dps/

také mohou využít nabídku doplňkových wellness služeb. Ceny za služby se pohybují v cenovém rozsahu od 20 Kč do 300 Kč. Podrobný ceník a nabídka služeb jsou umístěny v příloze 6.1.[33] Pečovatelská služba vždy na Vánoce a v Den matek pořádá v prostorách domova besídku mateřské školy, dále pořádá na městském úřadě den seniorů pro své klienty a veřejnost. V klubovně pečovatelského domu se také pravidelně schází klub důchodců, který ovšem pečovatelská služba neorganizuje.[34] Ředitelka pečovatelské služby by ráda využila prostor vedle budovy k vytvoření venkovního sportoviště s posilovacími stroji pro klienty i veřejnost. Díky tomu, že by bylo v blízkosti dětského hřiště, by se mohly obě generace více sblížit.[35]

[33] Informace o službách a jejich cenách dostupné z: http://ps.....cz/cenik-sluzeb/

[34] Informace získané z rozhovoru s ředitelkou pečovatelské služby, uskutečněném 22.3.2019.

[35] Informace získané z rozhovoru s ředitelkou pečovatelské služby, uskutečněném 22.3.2019.

2 Dějiny a současnost města X a domu s pečovatelskou službou

Následující kapitola je zaměřena na město X, ve kterém byl výzkum uskutečněn. Informace jsou poskládány chronologicky za sebou, od založení města po významné historické události, které ovlivnily jeho rozvoj. Největší důraz je kladen na ty historické události města, které aktérky výzkumu reálně prožily. Informace jsou získány z odborné literatury a internetových odkazů (současné informace o městě). Dále je v této kapitole popsána historie domu s pečovatelskou službou.

Základní informace o městě

Město X leží ve Středočeském kraji 40 kilometrů jihozápadně od hlavního města.[36] K 1.1.2019 má město 8 849 občanů, z toho je 51.8% žen a 48,2% mužů.[37] Ve městě se nejvíce vyskytuje kožedělný, strojírenský a dřevozpracující průmysl.[38] Město je oblíbeným místem turistů a chatařů, nachází se zde veškerá občanská vybavenost.

2.1 První historické prameny

Územím dnešního města X procházela obchodní stezka, tzv. Zlatá stezka, která byla hlavní spojnicí mezi Prahou a místy, odkud se dovážela sůl. První písemné prameny o městě X jsou z roku 1252, kdy na jeho území sídlil Václav I. Ten zde vydal 4 latinské listiny adresované klášteru Y, které jsou dodnes uloženy v archivu ve Vídni.[39] Při vládě Lucemburků bylo území města oblíbeným loveckým sídlem, Karel IV. do města dokonce převedl úřad nejvyššího lovčího. Po roce 1340 zde také nechal postavit kamenný hrad X, ke kterému byly připojeny okolní vesnice. Kvůli obraně hradu a péči o něj byla zavedena manství, ta dávala jejich držitelům povinnosti vůči hradu a panovníkovi.[40] Písemně se dá doložit, že v dnešním městě X přebýval Václav I., Karel IV. a Václav IV. Další roky se nesly ve znamení husitských válek. V roce 1421 byl hrad X a jeho podhradí napaden a vypálen husitskými vojáky, protože patřil nepřátelům husitství. Uvádí se, že zde bylo sedm tisíc vojáků s 200 vozy.[41] Poté trvalo několik desetiletí dát hrad a jeho okolí do původního stavu. Další důležitá událost se odehrála v roce 1569, kdy tehdejší král Maxmilián II. povýšil hrad

---

[36] Dostupné z: http://mesto…....cz/zakladni-udaje-o-meste/d-455306
[37] Dostupné z: https://www.mistopisy.cz/pruvodce/obec/..../…..../pocet-obyvatel/
[38] Dostupné z: http://mesto…....cz/zakladni-udaje-o-meste/d-455306
[39] OLIČ, Miroslav, HRALA, Jiří, KORENÝ Rastislav, SRDÍNKO Jaroslav a VELFL Josef: ..... město na Zlaté stezce. Praha: nakladatelství Maroli, 1998, s.17.
[40] OLIČ, Miroslav, HRALA, Jiří, KORENÝ Rastislav, SRDÍNKO Jaroslav a VELFL Josef: ..... město na Zlaté stezce. Praha: nakladatelství Maroli, 1998, s.19.
[41] PRŮŠA, Oldřich: Historický kalendář města X, I. díl 921-1986: Město X: Městský úřad města X, 2002, s.11.

X a jeho podhradí na městečko.[42] V období 16. století byly ve městě vystaven například pivovar, pila, ovčín nebo mlýn. V dalších staletích si panství města prošlo morovou ránou v letech 1713-1714, kdy bylo nakaženo okolo 180 lidí a 150 z nich nemoci podlehlo.[43] Dále proběhlo opakované vyplenění žoldáky, zejména za vlády Marie Terezie, za jejíž vlády prošla země několika válkami.[44] V 18. století došlo k opětovnému vypálení hradu, zbyly z něj jen ruiny. K jeho znovuvybudování už nedošlo, místo něj se na novém místě vybudoval zámek, jehož výstavba trvala deset let (mezi lety 1755-1765), s barokními malbami a rozlehlou zahradou inspirovanou francouzským dvorem.[45] Zámek je dodnes jednou z nejlákavějších atrakcí pro turisty. Po celou dobu bylo panství města v držení šlechtických rodů, které se staraly jak o rozvoj řemesel a později i průmyslu, tak celkově o zvýšení úrovně panství. Jedním z největších úspěchů města byl rozvoj průmyslu, ve městě a jeho okolí vznikaly lihovary, další pily a nejrozšířenější a nejznámějším řemeslem se stalo rukavičkářství, jehož počátky se datují na rok 1864. Tehdy přinesl do města X toto řemeslo syn židovského podomního obchodníka, který se ve Vídni vyučil rukavičkářem. Po vyučení se vrátil do města X, kde si založil vlastní živnost. Začátky byly složité, musel úzce spolupracovat s Prahou, což nebylo finančně výhodné, poté začal zaškolovat sousedy a své blízké a krátce na to se mu začalo dařit. Tomuto řemeslu se ze začátku věnovali výhradně muži, ženy se k rukavičkářství dostaly až později.[46] V průběhu několika let se rukavičkářský průmysl ve městě značně rozrostl, bylo vybudováno několik podniků na výrobu rukavic. S větším prodejem byla větší poptávka po pracovní síle, proto město založilo učňovskou školu na vyučení nových šiček a rukavičkářů.[47] Město X má více než stoletou rukavičkářskou tradici a dodnes se mu říká město rukavic.

2.2 Město X a důležité historické milníky ve 20. století

Mezi důležité historické milníky 20.století jednoznačně patří *První světová válka (1914-1918).* Válka ovlivnila město X a jeho občany stejně, jako ostatní na území Rakousko-

---

[42] PRŮŠA, Oldřich: Historický kalendář města X, I. díl 921-1986: Město X: Městský úřad města X, 2002, s. 20.
[43] PRŮŠA, Oldřich: Historický kalendář města X, I. díl 921-1986: Město X: Městský úřad města X, 2002, s. 38-39.
[44] OLIČ, Miroslav, HRALA, Jiří, KORENÝ Rastislav, SRDÍNKO Jaroslav a VELFL Josef: ..... město na Zlaté stezce. Praha: nakladatelství Maroli, 1998, s.36.
[45] MALÝ, Lad.: Průvodce po městě X a jeho okolí, V komisi knihkupectví K. Simona v Příbrami - Tiskem knihtiskárny Šmíd a Spol. v Soběslavi -Nákladem vlastním, 1911, s.11-12.
[46] KADLEC, Petr: Rukavice město X židovský odkaz městu 1865-1950: Město X: Nákladem vlastním za podpory města X, 2016, s.6.
[47] KADLEC, Petr: Rukavice město X židovský odkaz městu 1865-1950: Město X: Nákladem vlastním za podpory města X, 2016, s.76.

Uherska, při mobilizaci musela narukovat většina místních mužů. Tím, že do války odešli všichni městští strážci a strach a nejistota sílily, založili si obyvatelé města noční hlídky, při kterých se mezi sebou vzájemně střídali.[48] V průběhu války začalo město zřizovat útočiště pro raněné a částečně pomáhat opuštěným rodinám. Vzniklo několik útulků a míst, kde se léčili nemocní - například místní sanatorium, původně vybudované pro pacienty s tuberkulózou, které bylo k léčbě raněných využito i za druhé světové války.[49] Železárny v okolí města se staly důležitým dodavatelem munice s nepřetržitým provozem. V říjnu téhož roku byla jedna z největších továren vypálena, její výroba však byla rychle obnovena. Dalším vlivem války na město byly ekonomické změny a velký nárůst cen, což mělo negativní dopad především na chudé rodiny.[50] Konec války proběhl ve městě v poklidu, vojáci se vrátili domů a začala obnova města. Za První světové války zemřelo 84 obyvatel města X.[51]

Dalším z důležitých historických milníků byla *Druhá světová válka (1939-1945),* která značně ovlivnila život občanů města. Došlo k značnému úpadku kulturního života, průmyslová a zemědělská výroba byla zaměřená výhradně na výrobu munice a potřeb pro vojáky, ubývalo množství potravin, kvůli financování války se také zvyšovaly nájmy, uzavřely se vysoké školy a byla změněna obecná školní výuka s cílem germanizace dětí a mládeže.[52] Město X a jeho okolí bylo oblíbeným letoviskem říšských protektorů, zámek například sloužil jako letní sídlo protektora Daluegeho. Německá posádka byla na zámku trvale až do konce války.[53]

Židovským obyvatelům města byl za druhé světové války zabaven veškerý majetek a peníze. Pracovat stále mohli, ovšem jejich plat byl zabaven a vyplácely se jim pouze

---

[48] PRŮŠA, Oldřich: Historický kalendář města X, I. díl 921-1986: Město X: Městský úřad města X, 2002, s.101.

[49] OLIČ, Miroslav, HRALA, Jiří, KORENÝ Rastislav, SRDÍNKO Jaroslav a VELFL Josef: ..... město na Zlaté stezce. Praha: nakladatelství Maroli, 1998, s.109.

[50] PRŮŠA, Oldřich: Historický kalendář města X, I. díl 921-1986: Město X: Městský úřad města X, 2002, s.102.

[51] OLIČ, Miroslav, HRALA, Jiří, KORENÝ Rastislav, SRDÍNKO Jaroslav a VELFL Josef: ..... město na Zlaté stezce. Praha: nakladatelství Maroli, 1998, s.109.

[52] PRŮŠA, Oldřich: Historický kalendář města X, I. díl 921-1986: Město X: Městský úřad města X, 2002, s.130.

[53] KADLEC, Petr: Dvakrát ukradené město X: Letní sídlo říšských protektorů 1942-1945. Město X: nákladem vlastním za podpory města X, 2017, s.25.

minimální renty, které často nestačily ani k pokrytí jejich základních životních potřeb.[54] Židům bylo postupně zakázáno nakupovat v jiných obchodech než židovských, účastnit se kulturních akcí, shromažďovat se na veřejných prostranstvích, pouze na židovském hřbitově, byli separováni od ostatních obyvatel města, a posléze byli všichni převezeni do koncentračních táborů, především do Terezína, odkud byla část z nich poslána do Osvětimi, Minska a Malého Trostince. Za války bylo z města X odvezeno přes sto třicet dva židovských obyvatel, ze kterých přežilo pouze devět osob.[55]

Město X a především jeho okolí je známé jako jedno z nejvýznamnějších míst protifašistických hnutí. Přispěly k tomu jeho geografické podmínky, kopcovitý terén a četnost lesů, které poskytovaly úkryt, výhodná strategická poloha, a také smýšlení a přístup místních obyvatel, kteří se nechtěli podřídit tehdejšímu režimu a podporovali odbojová hnutí.[56] Od začátku války se občané města snažili pomáhat členům odbojových hnutí místním i zahraničním a uprchlým zajatcům. Partyzánům nosili do lesů potraviny, předávali jim informace, a někteří občané je také ukrývali ve svých domovech.[57] Díky dobré dostupnosti do Prahy, kam mnoho občanů města X a jeho okolí jezdilo za prací, byli lidé v přímé komunikaci s rozvíjejícím se odbojovým hnutím, a získané informace dále šířili do města.[58] Krátce po německé okupaci v 15.březnu 1939, vznikla ve městě X *„odbočka celonárodní vojenské odbojové organizace Obrana národa (ON).”*[59] Kromě ON zde působila další menší ilegální hnutí odporu, která se v roce 1943 spojila a vytvořila tak *„ilegální Národní revoluční výbor (NRV), který byl napojen na ilegální Krajský národní revoluční výbor (KNRV).”*[60] Nejznámější partyzánské oddíly, které jsou spojovány s městem X a jeho okolím byl *„Sovětský paradesantní oddíl Sever”*[61], jehož hlavním úkolem bylo

---

[54] KADLEC, Petr: Rukavice město X židovský odkaz městu 1865-1950: Město X: Nákladem vlastním za podpory města X, 2016, s.189.
[55] KADLEC, Petr: Rukavice město X židovský odkaz městu 1865-1950: Město X: Nákladem vlastním za podpory města X, 2016, s.194-195..
[56] AMORT, Čestmír: Partyzáni na Podbrdsku. Praha: nakladatelství Naše vojsko, 1958, s.5.
[57] OLIČ, Miroslav, HRALA, Jiří, KORENÝ Rastislav, SRDÍNKO Jaroslav a VELFL Josef: ..... město na Zlaté stezce. Praha: nakladatelství Maroli, 1998, s.137.
[58] AMORT, Čestmír, Partyzáni na Podbrdsku. Praha: nakladatelství Naše vojsko, 1958, s.14.
[59] OLIČ, Miroslav, HRALA, Jiří, KORENÝ Rastislav, SRDÍNKO Jaroslav a VELFL Josef: ..... město na Zlaté stezce. Praha: nakladatelství Maroli, 1998, s.137.
[60] OLIČ, Miroslav, HRALA, Jiří, KORENÝ Rastislav, SRDÍNKO Jaroslav a VELFL Josef: ..... město na Zlaté stezce. Praha: nakladatelství Maroli, 1998, s.137.
[61] KÁRNÍK, Zdeněk a VELFL Josef: Po stezkách …… partyzánů. Praha: Tisková, ediční a propagační služba MH, 1988, s. 66.

zpravodajství. Dále pak *„Sovětský paradesantní oddíl Smrt fašismu"*[62], který měl přímo bojové a organizační úkoly, například sabotáže dodávek střeliva a potravin.[63] Tento partyzánský oddíl měl devět odbojových skupin v různých středočeských městech a vesnicích, jedna z těchto skupin působila právě ve městě X. Dá se říci, že tento odboj patřil mezi větší skupiny, ke konci války čítal přes sedm set třicet čtyři členů. A právě tento oddíl se zásadně podílel na konci války, kdy 11.května 1945 bojovali příslušníci oddílu v poslední bitvě druhé světové války v Evropě u Milína a Slivice.[64] Dalším oddílem byl *„Srp a kladivo"*[65], který vznikl roku 1943 na popud KNRV. Tento oddíl měl, stejně jako oddíl Smrt fašismu, za úkol sabotovat transport, především na železničních tratích. Měl dvě skupiny, jedna z nich byla ve městě X, kde hlavní postavou a klíčovou spojkou odbojového oddílu byl místní hajný, který byl také členem NRV. Při masovém zatýkaní KNRV v roce 1943 byl zatčen a krutě vyslýchán. Zemřel po pochodu smrti 31.března 1945.[66]

Za jedno z nejhorších období okupace se považuje heydrichiáda, jejíž teror a násilí zesílil po atentátu na zastupujícího říšského protektora Reinharda Heydricha, který spáchali partyzáni ze zahraničního odboje 27.května 1942 v Praze.[67] V tomto období bylo zajato a popraveno nejvíce obyvatel města X, kteří se podíleli na odbojovém hnutí. Mezi oběti patřil například uznávaný vlastenec, starosta města spolu s manželkou a dcerou, který byl členem ON (viz výše). Ve svém domě vystavil úkryt, do kterého zazdil několik zbraní, které měly být využity při závěrečném tažení. Při první domovní kontrole němečtí vojáci nic nenašli, ovšem později, při druhé prohlídce, šli přímo k úkrytu a zbraně zabavili (pravděpodobně ho někdo udal). Starosta byl s rodinou převezen do Prahy, poté byl odsouzen a v tentýž den zastřelen.[68]

Poslední dny války se nesly ve znamení seskupování partyzánských oddílů, jejichž členové se účastnili posledních bitev. Na konci války došlo také k bombardování města X,

---

[62] KÁRNÍK, Zdeněk a VELFL Josef: Po stezkách …… partyzánů. Praha: Tisková, ediční a propagační služba MH, 1988, s. 66.
[63] KÁRNÍK, Zdeněk a VELFL Josef: Po stezkách …… partyzánů. Praha: Tisková, ediční a propagační služba MH, 1988, s. 67.
[64] KÁRNÍK, Zdeněk a VELFL Josef: Po stezkách …… partyzánů. Praha: Tisková, ediční a propagační služba MH, 1988, s. 68.
[65] KÁRNÍK, Zdeněk a VELFL Josef: Po stezkách …… partyzánů. Praha: Tisková, ediční a propagační služba MH, 1988, s. 68.
[66] KÁRNÍK, Zdeněk a VELFL Josef: Po stezkách …… partyzánů. Praha: Tisková, ediční a propagační služba MH, 1988, s. 69.
[67] OLIČ, Miroslav, HRALA, Jiří, KORENÝ Rastislav, SRDÍNKO Jaroslav a VELFL Josef: ..... město na Zlaté stezce. Praha: nakladatelství Maroli, 1998, s.139.
[68] OLIČ, Miroslav, HRALA, Jiří, KORENÝ Rastislav, SRDÍNKO Jaroslav a VELFL Josef: ..... město na Zlaté stezce. Praha: nakladatelství Maroli, 1998, s.140.

konkrétně nádražní budovy, kdy se američtí letci snažili zamezit transportu nepřátel. V květnu prošla městem Rudá armáda, která ho zabezpečila a obsadila zámek, který do té doby sloužil jako operační místo německých nacistů.[69]

Poválečná doba. Období osvobození mezi roky 1945 a 1948 bylo pro občany města a jeho okolí obdobím radosti a znovuzískaní naděje. Všichni se snažili co nejrychleji napravit škody, které bývalý režim napáchal, a zároveň se snažili uctít památku obětí druhé světové války, proto byl na jejich počest u příležitosti prvního výročí osvobození odhalen pomník, který byl položen u hřbitova. Vedení a správu města měli na starost ti občané, kteří se nejvíce uplatnili v boji proti okupantům.[70] Měsíc po konci války se ve městě uskutečnila první schůze místního národního výboru, kde se sešli zástupci čtyř politických stran. V roce 1946 se uskutečnily první volby do Národního výboru, které vyhrála KSČ.[71] Největší změnou této doby bylo znárodňování. Nejprve se znárodnily podniky, které patřily Němcům a přisluhovačům tehdejšího režimu, jednalo se zejména o průmyslové továrny. Znárodněn byl i místní zámek, který postupně sloužil k četným politickým akcím a sjezdům, (případně jako ubytování pro významné hosty), nejvíce si ho oblíbili českoslovenští spisovatelé - například Jan Drda. V průběhu několika měsíců bylo vše znárodněno. Postupně také docházelo k integraci podniků, ze kterých se staly veřejné závody. Příkladem mohou být výše zmiňované továrny na výrobu rukavic, které se v roce 1948 spojily v rukavičkářské závody, které expedovaly obrovské zásilky rukavic pro SSSR. *„Můžeme říci, že vznik rukavičkářských závodů byl jakýmsi přelomem při vývoji města X z maloměsta řemeslnického a živnostenského zaměření v město socialistické ekonomiky.”*[72] Integraci se nevyhly ani sportovní a společenské spolky nebo peněžní ústavy. Další důležitou změnou byl rozvoj kultury a školství, kdy se otevřela nová vzdělávací střediska jako například *Veřejná odborná škola pro ženská povolání a Hudební škola.*[73] V těchto letech začala výstavba místního kina a továrny na výrobu van, občané se účastnili prvomájových průvodů, ve kterých byly členové a voliči všech místních politických stran, přičemž největší účast měla KSČ.

---

[69] OLIČ, Miroslav, HRALA, Jiří, KORENÝ Rastislav, SRDÍNKO Jaroslav a VELFL Josef: ..... město na Zlaté stezce. Praha: nakladatelství Maroli, 1998, s.145.

[70] OLIČ, Miroslav, HRALA, Jiří, KORENÝ Rastislav, SRDÍNKO Jaroslav a VELFL Josef: ..... město na Zlaté stezce. Praha: nakladatelství Maroli, 1998, s.147.

[71] OLIČ, Miroslav, HRALA, Jiří, KORENÝ Rastislav, SRDÍNKO Jaroslav a VELFL Josef: ..... město na Zlaté stezce. Praha: nakladatelství Maroli, 1998, s.149.

[72] OLIČ, Miroslav, HRALA, Jiří, KORENÝ Rastislav, SRDÍNKO Jaroslav a VELFL Josef: ..... město na Zlaté stezce. Praha: nakladatelství Maroli, 1998, s.152.

[73] OLIČ, Miroslav, HRALA, Jiří, KORENÝ Rastislav, SRDÍNKO Jaroslav a VELFL Josef: ..... město na Zlaté stezce. Praha: nakladatelství Maroli, 1998, s.149.

Nejzásadnější změny přinesl politický převrat, který nastal v únoru roku 1948. Po převratu byli všichni demokraticky zvolení představitelé města odvoláni a hlavní, vedoucí stranou, se stala KSČ. Od února byla celá správa města pod vedením diktatury komunistické strany.[74]

V průběhu 50.let nebyly ve městě X písemně zaznamenány výrazné změny. V blízkém okolí města se otevřely nové továrny - například na výrobu cihel, byla otevřena nová mateřská školka a zubní ordinace pro děti, vznikaly zde první samoobsluhy. V roce 1953 byla vyhlášena peněžní reforma, která také ovlivnila občany města X. Obyvatelé si mohli vyměnit pouze určitou část svých úspor, zbytek ztratil svou hodnotu, což přineslo mezi občany nejistotu a strach. V tomtéž roce byly ve městě zrušeny potravinové lístky a nastavena povinná každoroční brigáda pro dospělé i mladistvé. Občané města se v roce 1955 zúčastnili první Spartakiády v Praze.[75] Velmi významným datem, nejen pro občany města X, byl *21.srpen 1968,* v tento den nastala invaze vojsk Varšavské smlouvy do Československa. Městem projela celá sovětská tanková divize, tanky obklíčily město a jeho okolí. Když bylo město obklíčeno a na náměstí stáli sovětští vojáci, došlo mezi nimi a místními obyvateli k několika rozepřím, ale k žádnému závažnějšímu incidentu nedošlo. Místní obyvatelé proti okupaci protestovali, snažili se zmást vojenské jednotky tím, že tajně zaměňovali silniční značky, ovšem nepomohlo to, vojáci měli přesně zmapované prostředí. Obyvatelé vyvěšovali protiokupační plakáty a naváděli ostatní k tomu, aby se sovětskými vojáky nekomunikovali.[76]

Dalším důležitým momentem byla *Sametová revoluce*, která začala 17.listopadu 1989, kdy proběhla masová demonstrace studentů proti režimu. Reakce města X na sebe nenechala dlouho čekat. Po ustanovení Občanského fóra (OF), se většina zaměstnanců a celkově podniků města vyjádřila k situaci v Praze a vyslovila podporu OF. Obyvatelé byli svolání do místní sokolovny, kde společně probrali vzniklou situaci a určili si mluvčího OF města X. Dne 5.prosince 1989 bylo vydáno prohlášení OF města podepsané mluvčím OF a jeho dalšími členy.[77] Po politickém převratu se obyvatelé snažili odstranit prvky minulého režimu, přejmenovávali komunistické názvy ulic, začaly se rušit komunistické spolky a

---

[74] OLIČ, Miroslav, HRALA, Jiří, KORENÝ Rastislav, SRDÍNKO Jaroslav a VELFL Josef: ..... město na Zlaté stezce. Praha: nakladatelství Maroli, 1998, s.152.
[75] PRŮŠA, Oldřich: Historický kalendář města X, I. díl 921-1986: Město X: Městský úřad města X, 2002, s.165.
[76] PRŮŠA, Oldřich: Historický kalendář města X, I. díl 921-1986: Město X: Městský úřad města X, 2002, s.183 -184.
[77] PRŮŠA, Oldřich: Historický kalendář města X, II. díl 1987-2007: Město X: vydal Městský úřad města X, 2008, s.28.

město začalo usilovat o navrácení znárodněných institucí. Vznikaly nové firmy, spousta již existujících podniků a organizací byla prodána soukromým vlastníkům. Ve městě začaly vznikat příspěvkové organizace (sportovní, lékařské,…), byla zřízena městská policie, pečovatelská služba a další. Navzdory těmto skutečnostem se začala zvyšovat nezaměstnanost, kdy během pěti měsíců narostla o sto padesát jedna nezaměstnaných osob.[78]

2.3 Současnost města X

Nyní je město X oblíbenou turistickou a chatařskou oblastí. Přírodní terén poskytuje využití pro běžce i cyklisty. Díky výhodné lokalitě má město X řadu návštěvníků, kteří jezdí zejména za přírodou a také kulturou, především na zámek města X a jeho věhlasné francouzské zahrady. [79]

2.4 Historie domu s pečovatelskou službou

Dům, ve kterém nyní sídlí pečovatelská služba, byl postaven na začátku 20. století jako budova chudobince. Byl výhodně umístěn, pouze několik minut od centra města.[80] Budova později, díky své výhodné pozici, sloužila jako sídlo okresního národního výboru a to až do roku 1960. Nejznámějším využitím budovy bylo vybudování rukavičkářského internátu, který byl po Sametové revoluci přemístěn a později úplně zrušen. Roku 1992 došlo k rozpadu okresního úřadu sociálních služeb ve městě Y, a proto se město X rozhodlo založit vlastní pečovatelskou službu se sídlem v bývalém rukavičkářském internátu.[81] Před otevřením domu pro klienty bylo nutné udělat několik změn. Aby se navýšila kapacita domu, proběhla výstavba druhého patra spolu se zavedením výtahu a roku 1993 byl dům s pečovatelskou službou oficiálně otevřen.[82]

---

[78] PRŮŠA, Oldřich: Historický kalendář města X, II. díl 1987-2007: Město X: vydal Městský úřad města X, 2008, s.28.
[79] SMRČINOVÁ, Dagmar, SAMCOVÁ Markéta: Město X v poznání: Město X: vydalo Město X, 2013, s.12.
[80] PRŮŠA, Oldřich: Historický kalendář města X, I. díl 921-1986: Město X: Městský úřad města X, 2002, s.126.
[81] PRŮŠA, Oldřich: Historický kalendář města X, II. díl 1987-2007: Město X: vydal Městský úřad města X, 2008, s.48-49.
[82] PRŮŠA, Oldřich: Historický kalendář města X, II. díl 1987-2007: Město X: vydal Městský úřad města X, 2008, s.52.

3 Vzpomínky aktérek výzkumu v období protektorátu, socialismu a postsocialismu

Město X prožilo relativně dramatickou dobu v období druhé světové války, v roce 1968 a po Sametové revoluci. Za druhé světové války bylo město letním sídlem příslušníků nacistické okupační armády.[83] Místní sanatorium sloužilo k hospitalizaci německého vojska. Krajina města byla vhodná pro partyzánská hnutí, která si v okolních lesích vybudovala jednu z největších odbojových základen v Československu.[84] V blízkosti města (u Slivice) proběhla ve dnech 11-12.května 1945 poslední bitva, kde také zazněl poslední výstřel druhé světové války v Evropě.[85]

Další dramatickou událostí pro město X byl 21.srpen v roce 1968, kdy přes město projížděla sovětská tanková divize. Tanky a ruští vojáci se začali shlukovat na náměstí. Místní obyvatelé byli okupací bezprostředně dotčeni. Protestovali proti vstupu vojsk Varšavské smlouvy do města, měnili značky u silnic, snažili se tak ruské vojáky zmást, ale nepovedlo se jim to.[86]

Poslední dramatickou dobou bylo období po Sametové revoluci v roce 1989. Město X leží v oblasti, kde se po revoluci začal výrazně utlumovat průmysl a celková výroba, což vedlo k vyšší nezaměstnanosti a strachu obyvatel o jejich živobytí.[87]

Aktérky výzkumu prožily všechna tato období v různých životních etapách. Válku v dětství, socialismus v produktivním věku a Sametovou revoluci v důchodovém věku, což významně ovlivnilo jejich vnímání a prožívání těchto období, od čehož se odvíjelo jejich vypravování o životě.

---

[83] KADLEC, Petr: Dvakrát ukradené město X: Letní sídlo říšských protektorů 1942-1945. Město X: nákladem vlastním za podpory města X, 2017, s.25.

[84] AMORT, Čestmír, Partyzáni na Podbrdsku. Praha: nakladatelství Naše vojsko, 1958, s.5.

[85] KÁRNÍK, Zdeněk a VELFL Josef: Po stezkách …… partyzánů. Praha: Tisková, ediční a propagační služba MH, 1988, s. 68.

[86] PRŮŠA, Oldřich: Historický kalendář města X, I. díl 921-1986: Město X: Městský úřad města X, 2002, s.183 -184.

[87] PRŮŠA, Oldřich: Historický kalendář města X, II. díl 1987-2007: Město X: vydal Městský úřad města X, 2008, s.28.

3.1 Vzpomínky na život

Nejtransparentnější a nejcennější vzpomínkou aktérek bylo dětství. Přestože se značná část jejich dětství odehrávala v průběhu druhé světové války a podle vyprávění měly aktérky spoustu povinností a přísnější výchovu, vzpomínaly na dětství jako na šťastné období, do kterého by se rády vrátily.

„…Celkově jsme měli hezký dětství, i když byla válka, tak jsme vyrůstali hezky…"(p. Alena, 87 let).

Aktérky výzkumu pochází z dělnických rodin. Podle vyprávění jejich výchova odpovídala výchově v patriarchální rodině, očekávala se ovšem úcta k oběma rodičům. Všechny aktérky se narodily do rodin s více dětmi, společně s rodiči a sourozenci žili v rodinných domech. Podle vyprávění měla každá rodina menší či větší hospodářství, i ty hůře situované rodiny měly slepice, králíky, krávu nebo kozu.

3.1.1 Vzpomínky na rodiče

Při vzpomínce na dětství se ženám vybavili především rodiče a jejich přísná výchova. Podle vyprávění byli pro aktérky největší autoritou jejich otcové, kteří chodili do zaměstnání a zajišťovali finance pro rodinu. Matky naopak zůstávaly doma a staraly se o děti, domácnost a hospodářství. Aktérky své matky většinou popisovaly jako hodné a laskavé ženy, které se o vše staraly, tvořily tak srdce rodiny. Otcové byli naopak přísnější, dohlíželi na řád v rodině a trestali jeho porušení. Výjimečné vzpomínky na rodiče měla paní Květa, u které byla autorita mezi rodiči obrácená.

„…Maminka byla v domácnosti a pomáhala vedle u sousedů na poli a tatínek byl zaměstnanej a nosil peníze… Maminka byla, no, jak to mám říct, ta nás nebila, ta pro nás udělala všecko, tatínek byl přísnější…" (p. Anna, 84 let).

„…No a nedá se říct, že by nás tatínek byl nebo něco takového, to neexistovalo, to spíš maminka nám nějakou frkla, ale tatínek ne… náš tatínek byl děsně hodnej, nepamatuju se, že bysme nějak dostali, ani u ostatních si to nepamatuju..." (p. Květa, 84 let).

Ženám se také transparentně vybavilo, že musely rodičům již od útlého věku pomáhat s hospodářstvím a domácností. Aktérky přísný způsob výchovy zpětně popisovaly pozitivně, považovaly ho za dobrou průpravu pro život.

Dvě aktérky v dětství potkalo úmrtí jednoho z rodičů, což značně ovlivnilo zbytek jejich dětství a dospívání. Ženy vyprávěly, že se musely postarat o celou rodinu a upozadit tak své potřeby. Pro obě to byla velmi traumatická událost.

„...No, ale potom nám maminka umřela na mozkovou mrtvici, bylo jí necelých pětapadesát let, to jela k bratranci na pohřeb a mezi dveřmi padla a byla na místě mrtvá, bylo mně patnáct let a nejmladšímu bráchovi bylo dvanáct... To víte, kdybych si mohla žít, jako ty moje kamarádky, taky by se mi to líbilo, jenže já už jsem potom měla úplně jiné starosti a povinnosti, byla jsem prostě jako maminka, jako bych byla vdaná…" (p. Věra, 82 let).

„...No, potom vzpomínám a nikdy nezapomenu, když tatínek omarodil a za tři roky po té nemoci zemřel, to mi bylo už čtrnáct let a jemu čtyřicet čtyři... Po tatínkově smrti maminka brala na nás na tři děti...243 Kč a v té době to teda nebylo moc, proto já v patnácti letech jsem vyšla školu, chodila jsem do měšťanky…Byla jsem schopná jít dál do školy, ovšem neměli jsme na to peníze…" (p. Anna, 84 let).

3.1.2 Školní léta

Další vzpomínky aktérek se týkaly jejich školních let. Aktérky na školu vzpomínaly velmi pozitivně, podle vyprávění je bavila a učení jim šlo. Přestože velkou část školní docházky absolvovaly v období protektorátu, při vyprávění si žádná z žen nevybavila jeho vliv, výjimkou byla povinná výuka němčiny a uzavření vysokých škol.

„…já jsem vlastně za války začala chodit do školy v třiačtyřicátým, tam jsme měli takovou učitelku němčiny, jsme byli malý prťata a už jsme se to museli učit! Ale jinak to bylo v pohodě, mě škola bavila, já jsem se opravdu učila dobře…" (p. Věra, 82 let).

„...Jenomže nebyly žádný vysoký školy, byly jenom do tý osmičky, nebo jak se to chodilo. Za války se neštudovalo, že jo, to školy byly zavřený…" (p. Alena, 87 let).

Dvě aktérky uvedly, že dokončily základní školu, a poté kvůli nedostatku financí nastoupily rovnou do zaměstnání, další dvě ženy pokračovaly ve studiu, vyučily se zdravotní sestrou a švadlenou. Jednou z výjimek byla paní Eva, která chodila na střední školu s ekonomickým zaměřením, studium ovšem nedokončila, protože byla doporučena na místo v kanceláři. V 36 letech, kdy chodila do práce, starala se o rodinu a domácnost, si za účelem zvýšení platu dodělala vzdělání v Praze, kde studovala ekonomii.

„…když mi bylo asi šestatřicet, tak že musím mít lepší vzdělání, abych měla víc peněz, tak jsem dělala dálkově ekonomický předměty v Praze, jsem to takhle při práci dělala, takže jsem potom měla ty vybraný předměty z ekonomiky a na to jsem dostala vysvědčení a za to já jsem pak dostala větší plat…" (p. Eva, 86 let).

Aktérkám se dodnes vybavuje základní skladba předmětů, která se údajně příliš nelišila od té dnešní. Výjimkou byla branná výchova a náboženství. Zajímavostí bylo také rozdělení škol na dívčí a chlapecké. Aktérky zdůrazňovaly přísnější přístup učitelů a fyzické tresty. Nejčastějším kárným trestem bylo podle jejich vzpomínek plácnutí pravítkem přes ruce, klečení na polínku, stání v koutě nebo tahání za vlasy. Vše bylo součástí školního klimatu.

„…My jsme se učili klasický předměty jako matiku, češtinu, tu němčinu za války a potom tu ruštinu, no, taky jsme měli třeba náboženství, to tuším dneska není…" (p. Věra, 82 let).

„…Učili jsme se všecko, co se učí teď, zrovna třeba, že jo, matika, čeština, no všecko jako teďko, zeměpis, dějepis, prvouka, taky jsme měli přípravu nějakou výtvarku, branou výchovu, ruční práce, tam jsem se naučila pléct, že jo, zašívali jsme punčochy, všecko jsme se učili. Taky jsme se jeden rok učili německy, poněvadž byla válka…" (p. Anna, 84 let).

„…No, tresty byly! Dneska se netrestají, ale tehdá jste nesměla zlobit. A když jste zlobila, tak jste dostala rákoskou nebo pravítkem přes ruce. Taky když jsem zlobila, tak mě pan učitel tahal za vlasy…" (p. Alena, 87 let).

Podle vyprávění bylo pro část aktérek školství v minulosti lepší, bylo údajně méně učení, než je dnes a vyučování probíhalo klidněji. Jiné aktérky vnímaly naopak dnešní školství jako to lepší, protože děti mají možnost kvalitnějšího vzdělání. Všechny se ovšem ve vzpomínkách shodují na tom, že v minulosti měla škola větší řád.

„…No, tak já si myslím, že to bylo úplně něco jiného, než-li je to dnes. To bylo lepší, řekla bych… No, učilo se tam tak nějak, já bych řekla jako lepší, že to bylo lepší, vono nás nebylo tolik v tý třídě, mohli se nám věnovat, bylo to jenom do tý pátý třídy, že jo. To jako dneska, já bych se v tý škole nevyznala. A třeba ty počty nebo tak, to vůbec, ani náhodou. To byl jinej svět toho učení. Nebyl tam žádnej kvap, prostě jsme měli na všechno dost času…" (p. Květa, 84 let).

„…Dneska, když na každou hodinu je třeba jinej učitel a má větší zaměření, dnešní škola je v tomhle lepší, je možnost dobrýho vzdělání, jenže ty děti si toho neváží, my třeba byli i biti! Dostali jsme pravítkem po rukách, když jsme zlobili, to učitelé mohli, klečeli jsme v koutě, někdy i na polínku, ale já jsem měla školu ráda…" (p. Eva, 86 let).

3.1.3 Vybočení z každodennosti - Vánoce a Velikonoce

Nedílnou součástí dětství byly vzpomínky na svátky a tradice s nimi spojené, které působily jako zpestření života. Aktérky dodnes vzpomínají na Vánoce a Velikonoce. Přestože to byly svátky sekularizované, aktérky pravidelně chodily do kostela na půlnoční mši a na Boží hod. Přestože aktérky označily tehdejší Vánoce jako skromnější, kdy nebylo tolik věcí, jako je dnes, rády si na ně vzpomněly, oceňovaly především jejich rodinnou atmosféru. Na základě vyprávění aktérek se dá říci, že se v minulosti slavily svátky podobně jako dnes. Všechny aktérky popisovaly tyto svátky jako čas klidu, pohody a rodinné blízkosti. Ve vyprávěních zazněla transparentní vzpomínka na Štědrý den. Všechny rodiny zdobily vánoční stromek, ozdoby si většinou vytvářely samy zabalením kostek cukru do celofánu, ze sušeného ovoce nebo cukroví. Některým rodinám se poštěstilo a sehnaly i jiné ozdoby, které používaly každý rok, dokud to šlo.

„…Taky se dávali stanioly a v tom obalený kostky cukru, nějaký vořechy, že jo, malý jabka, taky tam tatínek dával prskavky a tak, měli jsme to vždycky krásný…" (p. Květa, 84 let).

„…A taky jsme na tom stromku měli čokoládový figurky, ale to byly starý, to se rok co rok schovávalo a znovu vytahovalo, takže to bylo kdo ví kolik let prošlý, to už se nedalo jíst. Měli jsme to na tom stromku každý rok, úplně stejný. Ještě jsme tam dávali různý papírový ozdoby, takový ty řetězy a to jsme dělali jako děti…" (p. Alena, 87 let).

Velmi silnou vzpomínkou na Vánoce byla štědrovečerní tabule, která se značně lišila od té každodenní, která byla chudší. Aktérky vzpomínaly na vánočky, cukroví, tažené štrůdly, koláče, černé omáčky, bramborové saláty, pečené maso, houbové Kuby a další. Pod stromek nedostávaly hračky nebo sladkosti, vždy to byly potřebné věci, jako punčocháče, boty a pomůcky do školy. V rozhovorech ženy zdůrazňovaly rozdíl oproti současným Vánocům bohatých na dárky, kterých si dnešní děti náležitě neváží.

„…No, my jsme měli dycky králíka na černo, to bylo jako s povidlovou vomáčkou, tam se dávaly hrozinky a suchý švestky, no a pak jsme dělali houbovník... No a měli jsme i kapra, protože Lorenzo Melard (vlastník pozemku, na kterém žila aktérka s rodinou,

pozn.reportéra) vlastnil i rybníky, tak jsme fasovali i rybu. Normálně se Vánoce slavily, ale nebyly dary! Zaprvý se nedalo nikde nic sehnat a zadruhý na to nebyly peníze. To jsme dycky dostaly punčochy a třeba rukavice, to bylo jediný, co se dalo sehnat. To není jako dneska, jak mají počítače, telefony, to neexistovalo…" (p. Alena, 87 let).

„…Ony byly takový obyčejný ty Vánoce, chudší, ale lidi byli víc jako k sobě, prostě jsme byli spolu celá rodina, to už dneska moc není... (p. Květa, 84 let).

„…To dneska děti prostě nevědí, to i když se teď bavíme s dětma jako s vnoučatama, jak by koukaly, jaký to je, ničeho si ty děti dnešní neváží, ten Ježíšek, jak je to drahý všecko, to je hrůza…" (p. Eva, 86 let).

V rozhovorech také zazněly vzpomínky na Velikonoce, které se slavily stejně jako dnes. Aktérky vzpomínaly na pomlázku a barvení vajíček pomocí cibulových slupek, trávy a dalších přírodních barviv.

„…No a teda ty Velikonoce jsme taky slavili, kluci chodili mrskat a se ségrou a maminkou jsme barvily vajíčka, to byly všechno bílý vajíčka, to ne jako jsou dneska ty béžový. No a my jsme je třeba dávaly do cibule, ty pak byly hnědý, potom do takový trávy, to pak bylo takový zelenkavý, taky do cigorky, z ní byly tmavě hnědý. Taky jsme je barvily normálně jako barvama, to jsme si vyhrály…" (p.Věra, 82 let).

Oproti dnešní době byly i tradice košatější. Jednou z dalších vzpomínaných tradic byla oslava svatého Mikuláše a svaté Barbory a to v období před Štědrým dnem. Mikuláš se slavil stejně jako dnes, výjimkou byla svatá Barbora, která se večer 3. prosince celá bílá ukázala v okně a přinesla dětem drobnost za to, že byly hodné.

„…No, tak třeba k nám chodil Mikuláš, Barbora se dávala do vázy... To se všechno slavilo, to jsme věděli a slavili, všechny svátky… No, do punčochy... Maminka nám tam dycky dávala to, co se dalo sehnat. Čokoláda, to bylo málokdy, obyčejně se napekly ty perníky, nějakej vořech a nějaký to jabko, někdy jsme tam měli i dřevo nějaký a to, no…" (p. Alena, 87 let).

„…Taky se pamatuju, že chodil Mikuláš a čert, že jo, to nás honil...Tyhle tradice se dodržovaly, eště chodila i Barbora, to bylo, ta má 4. svátek, takže večer 3. chodila Barbora, objevila se Ti za oknem, ale nikdy nešla dovnitř… (p. Anna, 84 let).

Zajímavou tradici dodržovala rodina paní Alena (87 let), která se, byť o sobě tvrdí, že byla celý život ateistkou, pravidelně účastnila oslav Božího těla. Podle vyprávění se jí oslavy velmi líbily, tato tradice ovšem byla po národním převratu zrušena.

„…No a třeba když bylo Boží tělo, to byly slávy veliký! To jsme šly za družičky, měly jsme košíčky kytek a věnečky, ty se posvětily, to pak byly oltáře po celým městě X, a tak se zastavilo a modlilo se, pak tam měl pan farář projev, to bylo moc hezký! A to se večer svítilo, všichni lidi ve městě měli svíčky v oknech, to bylo pěkný, no. To byly takový pěkný zvyky, ale potom, co přišli komunisti v 48.roce, tak všechno zakázali…" (p. Alena, 87 let).

3.1.4 Prázdniny a volný čas

Podle vyprávění se v dětství musely aktérky značně zapojovat do domácích a hospodářských prací, vzpomínaly na to, že doma platilo pravidlo nejdřív práce, potom zábava. Aktérky také vzpomínaly na prázdniny. Na dovolené nejezdily, některé z nich pomáhaly na polích při žních, jiné při žních zastupovaly rodiče v hospodářství. Volný čas byl podle vzpomínek aktérek utvářen prostředím a okolní přírodou. Chodily plavat, sbírat do lesa houby a lesní plody, hrály si s ostatními dětmi, v zimě jezdily na lyžích nebo sáňkovaly. Celkově aktérky ve svém vyprávění vzpomínaly na prázdniny a volný čas pozitivně.

„…Ale to já jsem si to musela doma všechno odpracovat, abych někam mohla jít, první byly povinnosti a až potom třeba nějaká ta sranda. Jinak jsem nikdy nikde nebyla, já, jak jsem byla nejstarší, tak jsem pořád pracovala, hlavně po poli lítala, starala se, někdy jsem kvůli práci ani nešla do školy, musela jsem furt jenom dělat…"(p. Eva, 86 let).

„…My jsme teda nikam na dovolenou nejezdili,..., my jsme ale byli venku celej rok. My jsme si o prázdninách vydělávali sběrem hub a malin a všeho na oblečení do školy, no a museli jsme obstarávat domácnost, rodiče byli na polích. No a potom se sbíraly brambory a řepa, tak jsme měli vždycky co dělat…"(p. Alena, 87 let).

„…Hodně se sáňkovalo, poněvadž tam byl kopec takovej, no milovali jsme to. Tatínek nám stloukl sáňky, protože jsme na ty kupovaný neměli, víš, a jezdili jsme všichni…" (p. Anna, 84 let).

Aktérky vzpomínaly na to, že když byly starší, začaly chodit do kina, na poutě a taneční zábavy, vedly poměrně rušný společenský život. Prvních tanečních zábav se účastnily ve věku 15 let a výš. Aktérky také vzpomínaly na tzv. čaje, kam je doprovázely maminky, které si mohly vzájemně popovídat, zatímco si šly jejich děti zatancovat a

popovídat s vrstevníky. Aktérky na taneční zábavy vzpomínaly velmi pozitivně, vždy si prý užily spoustu legrace, některé si dokonce stále pamatují, co měly na sobě. Aktérky zdůrazňovaly, že ačkoliv pocházely z hůře situovaných rodin, vždy byly hezky a slušně oblečené, většinou nosily šaty nebo sukně s halenkou.

„...Bylo mi patnáct. Bylo to krásný, byly to čaje, kam s námi chodily maminky, nás chodilo z osady sedm, zase to byla taková pěkná společnost, taková naše parta. My jsme tancovali a maminky si povídaly spolu na balkónech, taky nás pozorovaly a hlídaly, to se ví, byla to taková jejich odreagovačka od domácích povinností...No, holky nenosily kalhoty, nosily se jenom šaty a sukně. Já sama měla ráda modrou a zelenou barvu, hlavně zelenou, první moje šaty byly zelený s krajkovým límečkem a to mi snad koupil ještě tatínek…"(p. Anna, 84 let).

„...Heleďte, to byly po válce ještě lístky, to byly šaténky, to bylo všecko na poukázky kupovaný. Tak se přešívalo po starejch babičkách a co šlo, tak se přešilo. To dlouho nic nebylo, to nebyla žádná paráda velká…"(p. Alena, 87 let).

3.1.5 Seznámení s manželem, svatba a založení rodiny

Další transparentní vzpomínku měly aktérky na seznámení s budoucími manžely a na vdavky. Aktérky vzpomínaly na to, jak své muže potkaly na tanečních zábavách. Všechny se vdávaly ve velmi mladém věku mezi 19-22 lety po krátké známosti.

„...No, my jsme se viděli v sobotu ve vlaku a druhej den von přišel na čaje a přišel pro mě tancovat a já ho nepoznala, ale von mě jo, jsem se mu tolik líbila… Děda za mnou potom začal jezdit do města A, von to byl voják, tak si vždycky vyprosil propůstku a jezdil za mnou. Docela brzo jsme se vzali, znali jsme se ani ne rok, v březnu jsme se potkali a 6.prosince 1958 jsme se brali, poněvadž šel z vojny. Nechtěli jsme se rozejít, no, tak jsme šli k sobě…" (p. Anna, 84 let).

„...Pak jsme se tedy potkali na zábavě, začali jsme spolu blbnout a bylo to. Poznali jsme se, to mně bylo snad sedumnáct, no a ve dvaceti jsem se vdávala a v dvaadvaceti už jsem měla dvě děti…" (p. Květa, 84 let).

Po svatbě bydlely aktérky několik let u svých nebo manželových rodičů. Ženy vzpomínaly na sdílení domácností, většina z nich uvedla, že měla k dispozici pouze jednu místnost, která sloužila jako ložnice, společenská místnost, koupelna a u některých aktérek i jako kuchyň, jiné se o ni dělily s tchány a tchýněmi. Přestože podle vyprávění nebyly

životní podmínky žen při spolubydlení ideální, mluvily o svých tchánech a tchýních s pokorou a respektem. Z rozhovorů vyplývá, že se s nimi aktérky snažily co nejlépe vycházet a pomáhat jim, přetrvával u nich závazek úcty ke starší generaci. Aktérky uvedly, že po několika letech spolubydlení jim byl přidělen byt nebo si s manželem postavili vlastní bydlení.

„…Bylo to dobrý, rodiče byli hodní, kvůli matce jsem se teda nabrečela dost, ale vona se potom tolik změnila, vona žárlila i na mě, víš, vona měla Járu hrozně ráda. Byla to taková selka, přísná, ale s dobrým srdcem... My jsme u nich měli jeden malý pokojík, to bylo všechno. Tam jsem měla pračku, skříň, celou kuchyň a malý kamínka a mělo to 12m^2 bez příslušenství…" (p. Anna, 84 let).

„…No a potom, jak jsme tady s manželem ve městě dostali byt, my jsme vlastně deset let bydleli u rodičů a potom jsme ho dostali…" (p. Eva, 86 let).

Další důležitou vzpomínkou aktérek bylo narození dětí, které se manželům narodily krátce po svatbě. Většina aktérek má dvě děti, výjimkou je paní Eva, která má tři děti a paní Alena, která je kvůli nemoci mít nemohla. Při rozhovoru často zmiňovala o 22 let mladšího bratra, kterému podle vlastních slov věnovala svou mateřskou lásku.

„…Pepík je vode mě teda těch 22 let, to bylo moje vymodlený dítě… Nó, vyrůstal u nás. Maminka mi ho půjčovala, voni všichni ve městě mysleli, že je to moje a já to nikomu nevymlouvala…"(p. Alena, 87 let).

První dítě se aktérkám narodilo v průměru ve věku 21 let, druhé se narodilo několik let poté. Na základě poznatků z vyprávění je zřejmé, že se ženy dříve hodně bály toho, co si o nich budou lidé myslet. Paní Eva vzpomínala na to, jak porodila své třetí dítě ve 32 letech, což je dnes běžný věk prvorodiček, ovšem ona se za těhotenství tak styděla, že chvíli dokonce přemýšlela o interupci.

„…To klukovi tenkrát bylo už dvanáct a dceři devět, když jsem přišla ještě do jiného stavu, jenže já už jsem to nechtěla, já jsem na to doma pořád reptala, říkala jsem, že to dám pryč a maminka mi na to povídala: „To Tě nesmí ani napadnout, nikdy nevíš, jestli Ti to nebude k něčemu v budoucnu dobrý! Hned to vyžeň z hlavy!" No, tak prostě jsem to nechala, ale já se pak tak styděla za to břicho…" (Eva, 86 let).

Velmi silné vzpomínky si aktérky uchovaly na mateřství, které označily za vysilující, a zároveň nejkrásnější období v životě. Vzpomínaly hlavně na to, že mateřská dovolená

byla krátká, že musely brzy do práce, děti dávaly do jeslí nebo prosily o pomoc rodiče, tchýně a tchány. Vyprávěly o tom, že musely chodit do práce, starat se o rodinu a domácnost. Pomoc manželů jim v paměti nezůstala, v domácnosti byla spíše výjimečná, mluvila o ní pouze p. Anna (84 let) a p. Věra (82 let). Podle aktérek se jejich manželé většinou o děti postarali, občas zašli nakoupit, ale domácnost nechávali na svých manželkách. Ženy při rozhovorech hodnotily své děti jako to nejcennější, co jim život přinesl, v průběhu povídání se chlubily úspěchy svých dětí a vnoučat, v případě paní Aleny to byly úspěchy synovců, neteří a jejich dětí. Většina dětí aktérek je stále zaměstnaná, výjimkou jsou nejstarší děti paní Evy (86 let), které jsou již v důchodu. Podle vyprávění se všem daří dobře a aktérky jsou na ně velmi pyšné. Všechny aktérky mají se svými dětmi a vnoučaty velmi dobré vztahy, pravidelně se navštěvují a pomáhají si. Z vyprávění je zřejmé, že role matek a babiček aktérky baví a naplňuje, rodina je pro ně jistě velmi důležitá.

„…Mateřská byla úplně jiná, jen tři a půl měsíce. Potom jsme se s dědou střídali, chodila jsem na kratší úvazek, na šest hodin, no a když já jsem měla ranní, tak měl Jára v pekárně odpolední nebo noční a obráceně. No a střídali jsme se i ve vyzvedávání v jeslích, tam začala máma chodit když jí bylo 14 měsíců…" (p. Anna, 84 let).

„…No, tak musela jsem, to víte, to člověk ani nevěděl a dělal to automaticky… No a já jsem šla třeba o půl třetí z práce, šla jsem nakoupit, domů, musela jsem uvařit, poklidit, vyprat, to bylo takhle normální. No, náš táta, když měl volno, tak to taky šlo, že s něčím pomohl, třeba nádobí udělal nebo vyluxoval, taky nakoupil, jak jezdil autobusem, tak se v Mníšku stavil pro krásný maso, von i třeba polívku uvařil, o kluky se taky staral, to jako jo, to se staral…" (p. Věra, 82 let).

„…No, já nevím, asi první roky po svatbě, to bylo moc hezký, měli jsme pak malý děti a byli jsme jako rodina, no. Na to já vzpomínám moc ráda (úsměv). To bylo něco úplně jinýho, člověk byl zamilovanej, byli jsme spolu, začínali jsme jako. To bylo takový plynulý, řekla bych nejsnazší období v mém životě…" (p. Květa, 84 let).

„…Já jsem takhle hodně jezdila, za dcerou a synem tady do vesnice, tam to jezdilo každou hodinu, co já jsem se tam najezdila! Těch víkendů, co jsme byli spolu a svátků…"(p. Eva, 86 let).

„…Mám hodný děti, Honza, to je takovej pytel dobroty, ten je tak hodnej, až je blbej (smích). To Míla, ta je průbojnější, ta si nenechá nic líbit, vona je vlastně vod patnácti v Praze, tam se vyučila a teď dělá v laboratoři, dělá tedy s kyselinama a todleto všechno.

Syn, ten dělá elektrikáře, jo, má manželku a dvě děti, holku a kluka. Mají postavíno kousek vodtud, v takové malé vesničce. Vnučka má na zahradě taky postavíno a chtějí, abych tam byla s něma, ale já tam nepudu, protože tam chcíp pes…" (p. Květa, 84 let).

„…Vnoučata mě naplňovala a naplňují, teď mám i tři pravnučky a miluju je, stejně jako miluju vás všechny…" (p. Anna, 84 let).

3.1.6 Pracovní život

Další vzpomínky na život se týkaly zaměstnání. Všechny aktérky si uchovaly silné vzpomínky na celou svou pracovní kariéru, z vyprávění je patrné, že si práce vážily, hodnotily ji jako pozitivní věc. Na své pracovní posty byly také velmi hrdé. Část aktérek šla do práce hned po základní škole, ostatní se nejdříve vyučily. Všechny vystřídaly několik zaměstnání, pracovaly v potravinářství, textilním průmyslu, a především v továrnách. Aktérky při rozhovorech zdůrazňovaly tehdejší dostupnost práce, údajně bylo hledání zaměstnání snazší než dnes. Aktérka se například přišla podívat do továrny a druhý den mohla nastoupit. Většina aktérek uvedla, že pracovala celý život, výjimkou je paní Alena (87 let), která strávila část svého života v nemocnicích a ozdravných zařízeních, a paní Květa (84 let), která doprovázela svého manžela na zahraniční montáže. Vzpomínky aktérek na pracovní život jsou velmi pozitivní, z vyprávění je zřejmé, že je práce bavila, v zaměstnání si vytvářely silná přátelství a užily si také spoustu zábavy.

„…No, prostě, musím jít dělat a to není jako teď, to byly továrny a všude Tě vzali. Někde jsem prostě musela dělat. Nás tam nastoupilo pět holek, stejně mladých, patnáctiletých. Práce to byla pěkná, nebyla těžká, byla jsem tam deset let no, a pak jsem přešla do expedice a to se mně líbilo moc…"(p. Anna, 84 let).

„…Ale já jsem byla dlouho nemocná, tak jsem jako potom nedělala nějakej čas, jsem měla invalidní důchod, 400 korun mi dávali (smích), že jsem měla málo vodpracovanýho. Potom jsem začala dělat, až když jsem byla tak jako polozdravá…" (p. Alena, 87 let).

„…Pak jsem vlastně svářela ty vany, no a tam se potom změnila produkce, víte, takže jsme dělali různý součástky do strojů a tak, pěkný to bylo, moc mě to bavilo (úsměv). My jsme si tam užili toliko srandy, to bylo vopravdu krásný, ta parta tam byla tedy výborná…" (p. Květa, 84 let).

Další vzpomínky aktérek byly zaměřené na dovolenou. Většinou ji trávily cestováním po tehdejším Československu, na rekreacích, jezdily také navštěvovat rodinu a přátele. Jen

výjimečně mluvily o cestování do zahraničí. Vzpomínky aktérek na dovolené byly většinou spojeny s rodinou, samy cestovaly, až když byly jejich děti dospělé. Podle vyprávění si užily spoustu zábavy a velmi rády na tato období vzpomínají.

„…Já jsem byla všude, třeba ve Frantovejch, Mariánskejch a jak jsem pak byla vyléčená, tak jsem jezdila každej rok. Byla jsem třeba i v Teplicích asi 4x a nejvíc se mi líbilo v Bechyni, tam jsem byla 10x (smích), dycky na tři tejdny… My jsme třeba jezdili do Bulharska. To když byla Ilonka malá, tak měla astma, tak jsem s ní každej rok jezdila letadlem k moři. To je moje neteř, víte…" (p. Alena, 87 let).

„…My jsme vlastně byly s kamarádkou Miladou i na rekreaci! Byly jsme na Hrubý Skále, tam to bylo moc pěkný (úsměv). To jsme takhle jezdívaly, měly jsme z práce průkazy vod ROH, zase se člověk jinak vodreagoval, no…" (p. Květa, 84 let).

3.1.7 Důchodová léta

Důchodová léta byla ve vzpomínkách aktérek spojována se smrtí životního partnera, odchodem ze společenské doby, kterou znaly, a příchodem nové, kterou nebyly schopny akceptovat a sžít se s ní, což vedlo ke strachu a nejistotě. Všechny aktérky měly v průběhu života jediného partnera, v době uskutečnění rozhovorů jsou všechny již několik let vdovami. Na své manžely vzpomínaly pozitivně, jejich smrt je velmi zasáhla, byla jedním z důvodů, proč si zažádaly o byt v domě s pečovatelskou službou. Většina mužů zemřela po delší nemoci, výjimkou jsou manželé p. Anny (84 let) a p. Věry (82 let), kteří zemřeli náhle.

„…Manžel zemřel brzy, von měl rakovinu, mně bylo 60 a jemu 70 let, když zemřel. No, když umřel, tak jsme spolu byli 40 let, takže já už jsem 28 let vdovou. To víte, měli jsme se hezky, ale všude je chleba vo dvou kůrkách (smích). Někdy se v tom manželství něco nepovede nebo tak, ale dycky se to dalo opravit…" (p. Alena, 87 let).

„…Manžel byl hodně nemocnej, dostal pak i budíka, no a umřel mi na eldéence 19.prosince za pět minut dvanáct v poledne (smutný povzdech). No, manžel byl moc pěknej mužskej, vysokej, hodnej a slušnej! Teď to byly čtyři roky, co mně umřel, pak jsem ještě rok byla v tom domečku ve vesnici M, ale podala jsem si žádost semhle do pečováku, nechtěla jsem tam být sama…"(p. Květa, 84 let).

„…No a teda po manželově smrti jsem pořád zůstávala v tom našem bytě, ale postupem času to pro mě bylo těžší a těžší, já jsem bydlela ve čtvrtém patře bez výtahu a já na ty nohy už taky nemohla…" (p. Věra, 82 let).

Mezi další vzpomínky aktérek patřilo jejich přestěhování do domu s pečovatelskou službou, kde v době uskutečnění rozhovoru žijí více než 3 roky. Všechny se nastěhovaly do prázdných bytů, které si musely samy vybavit. Své bydlení hodnotily velmi pozitivně, všechny se o sebe dokáží samy postarat, ale rády také využívají služeb, které dům nabízí, jako jsou masáže, praní či manikúra. Některé aktérky si nechávají dovážet i obědy, se kterými ale nejsou spokojené, a přesto si je stále objednávají. Jako velkou výhodu popisovaly možnost volit přímo v budově, což většina z aktérek využívá. Všechny ženy vzpomínaly na to, jak chodily v minulosti pravidelně volit, považovaly to za svou občanskou povinnost. Z vyprávění aktérek je patrné, že jsou vděčné za společnost dalších seniorů a za možnost popovídat si. Všechny aktérky na mě působily velmi skromně, váží si toho, co v pečovatelském domě mají.

„…Ono, já když jsem se nastěhovala, tak to byl holobyt. Já jsem si z toho předchozího bytu přivezla jenom ty dvě křesla a postel, no a zbytek jsem si postupně dokoupila…" (p. Eva, 86 let).

„…Já jsem tady spokojená, mně se tu líbí, dyť člověk nic nepotřebuje, akorát se umýt, najíst a vyspat. To víte, nějaký věci bych si udělala jinak, třeba voběd y, já bych to i brala, ale to jsou takový blafy, že to nechci. Voni to vozí z tadydlectý hospody a vaří fakt blbě…" (p. Alena, 87 let).

„…Jsem ráda, že mám ty možnosti, že mi můžou vyprat, nakoupit a tak, já to tedy nepotřebuju, jenom si nechávám prát povlečení, protože to by mi tak hezky nevyschlo…. Chodím si nakoupit, vařím, peču, uklízím, zatím to zvládám a jsem za to moc ráda, že jsem se dožila tohodle věku a že to ještě nějak jde… Taky tu mám ženský, vobčas zajdu do klubovny si s něma pokecat, takže mám i zábavu…" (p. Květa, 84 let).

Toto byla osa života aktérek, nyní se podívejme na jejich historické vzpomínky.

3.2 Historické vzpomínky

Historické a politické události život aktérek nefázovaly. Aktérky vzpomínaly především na ty politické události, které přímo ovlivnily jejich rodinné životy. Prožily svůj život na pozadí druhé světové války, socialismu, okupace a normalizace. Tyto politické události se odehrály v různých životních etapách aktérek, část v dětství, v produktivním věku a na přelomu důchodového věku, což významně ovlivnilo jejich vnímání a hodnocení těchto dob a událostí.

3.2.1 Druhá světová válka

Nejtransparentněji vzpomínaly aktérky na 2. světovou válku. Vzpomínky na válku byly mezi prvními, které v rozhovorech zazněly. Největší množství vzpomínek na válku si uchovaly nejstarší aktérky výzkumu, paní Alena (87 let) a Eva (86 let), které byly na začátku války již školou povinné. Aktérkám se nejvíce vybavila mobilizace, útisk za heydrichiády, partyzánská hnutí, domovní kontroly, osvobození ruskými vojsky, při kterém v prvních okamžicích nepřevládala radost, ale obavy.

3.2.1.1 Mobilizace

Paměť žen sahá až do období zářijové mobilizace v roce 1938, která představovala pro československý národ úlevu od bezmoci. Padlo rozhodnutí a Češi se začali připravovat na válku s Německem. Paní Alena má na mobilizaci velmi silnou vzpomínku, kdy spolu s matkou vyprovázela svého otce, který musel narukoval. Tato vzpomínka byla jedním z jejích nejemocionálnějších zážitků, byla tak silná, že ji paní Alena považovala za začátek války. Z mobilizace sešlo, v září 1938 byla podepsána Mnichovská dohoda a československé vojsko se muselo stáhnout.

„…No, heleďte, když mně bylo 7let, tak se pamatuju, když tatínek rukoval do války, když začla druhá světová válka. To jsme šli s maminkou ho doprovodit na nádraží, to šli všichni vojáci, který byli vodvedení, to bylo v osmatřicátým roce a mně už bylo sedum. Tak maminka vedla mě a bráchu za ruku, to už jsme byly dvě děti no a Iveta, ta byla ještě malá, ta byla doma, takže voni tři děti měli, když začala válka. No a tatínek právě rukoval na hranice, protože začala válka v osmatřicátým roce, no tak musel jít...”(p. Alena, 87 let).

3.2.1.2 Období heydrichiády

Významnou etapou války bylo pro československý národ období heydrichiády v letech 1941-1942. Aktérky nedokázaly své vzpomínky do této doby přímo zařadit, válku si vybavily především z hlediska svých vlastních pocitů a zážitků. Z rozhovorů je patrné, že se rodiče mých aktérek snažili své děti před válkou co nejvíce ochránit, ony i tak válku a její dusnou atmosféru vnímaly. Většina aktérek uvedla, že válka kolem nich proběhla poměrně klidně, všechny si ovšem vzpomněly na konkrétní momenty války, které přímo ovlivnily jejich rodiny, především silný nedostatek, domovní kontroly, poslední bitvy v okolí města, příval vyhnaných německých občanů a poražených vojáků, bombardování nádražní budova a další.

„…Jako dítě jsem vždycky slyšela, že se o válce mluvilo, ale sama jsem si nedovedla představit, co vlastně to je, ale když potom už v městě Y Němci projížděli, vím jen, že jsme se hodně báli, poněvadž jak se střílelo…" (p. Anna, 84 let).

„…Začátek a celkově ten průběh války jsme nějak moc nevnímali, jak jsme byli na tý vesnici, jako jo, museli jsme odvádět věci a dávat si pozor na sousedčina manžela, ale jinak to šlo. Nejvíc, co se našich dotkla ta válka, tak to bylo, jak za mnou jezdívali do Prahy do tý nemocnice, tak protože to v Praze se musel každej nějak hlásit a teď voni přijeli tam za mnou a voni nějak chodili ti Němcí po těch barákách, jestli někoho hledali, asi ty partyzány, no…" (p. Eva, 86 let).

Výjimečné vzpomínky na válku jsou paní Květy, která část dětství prožila v Lidicích. Vzpomínala na to, jak se s rodinou odstěhovala jen dva týdny před vypálením Lidic v roce 1942. Rodina se nestihla pořádně odstěhovat ani odhlásit, byli dokonce označeni za mrtvé. Poté žila tři roky v úkrytu u blízkého přítele. Tyto události silně zasáhly Květino vnímání dětství, vzpomínky na válku patřily mezi první, které mi sdělila.

„…Vodstěhovaní jsme nebyli, vodhlášení jsme nebyli a tím pádem jsme byli i v novinách, že jsme zahynuli. Potom volali i tatínka do banky, že tam byly naše peníze, že jo. Voni nás dlouho skovávali, až do toho 45. roku, skovával nás ten sedlák. Vono, hodně lidí vědělo, že teda jsme tam, ale představte si, kdyby to někdo řek. Nikdo to neřek, protože to by byly druhý Lidice, pochopitelně, jo? (Slzy v očích). Takže nikdo to neřek a my jsme se tam měli dobře. Nikam jsme tedy moc nechodili, bylo to všechno takový tajný, tajně dělaný, aby nikdo nevěděl, že tam bydlíme..." (p. Květa, 84 let).

V rozhovorech také zazněly vzpomínky na partyzánská hnutí. Aktérky ve svých vyprávěních vzpomínaly na seskoky partyzánů, a na pomoc, kterou jim jejich rodiče tajně poskytovali.

„…Tak to si pamatuju, že babička dycky pekla chleba a dycky tatínek s pane Houdou chodili do lesa, voni si dycky s maminkou šeptali, abysme to jako děti neslyšely, no a voni nosili chleba do lesů pro ty partyzány…jednou takhle tam taky spadl partyzán, tam byla nějaká rodina a ten jejich syn byl u SS a voni to nahlásili, tak potom tatínek s tím panem Houdou museli ty Němce tam véct, kde asi spadli. No a potom když je museli dovést na to místo, kde ten padák spad, tak tam už nic nebylo, to bylo všecko uklizený…" (p. Alena, 87 let).

„…I když jako řeknu, že jako u nás v tý vesnici byl hajnej a von taky nějak pracoval s těma partyzánama a že jako potom, po tý válce, že vždycky, když jsme šli za dědou, tak jsme šli kolem tý hájovny, jo a hned takhle za tou hájovnou byl vyvrácenej velikánskej strom i ten pařez a že vždycky říkali naši: „Tady měl schovaný vysílačky a pořád vodtud vysílal.“… myslím, že v tom byli namočení tenkrát i naši, poněvadž ten hajnej k nám tam do tý hospody často chodíval, no, ale pak ho zastřelili…” (p. Eva, 86 let).

Dalšími silnými vzpomínkami na válku byly namátkové domovní prohlídky, nálety německých letadel a schovávání se ve sklepě.

„…Ale taky se pamatuju, že když byl nálet, tak tatínek s maminkou nás okamžitě nahnali do sklepa, maminka tam vzala jídlo a pití a tatínek nás tam schoval, ten byl nahoře a sledoval se sousedama, co se tam děje, takže my jsme všechny ty nálety prožili ve sklepě, jakmile to začalo houkat, tak už jsme byli ve sklepě…” (p. Věra, 82 let).

3.2.1.3 Osvobození

Velmi silné vzpomínky měly aktérky na osvobození a příchod ruské armády v roce 1945. Konec války v jejich vzpomínkách probíhal ve znamení strachu, chaosu a nejistoty, partyzáni se nahnali z úkrytů do vesnic, přijížděli ruští vojáci, probíhaly poslední bitvy, dokonce i bombardování města, a německé obyvatelstvo prchalo z Čech.

„…No, jinak ta válka tak nějak proplula, potom ten konec byl takovej vošklivej. To už byl konec války, tak se ti partyzáni už slejzali z těch lesů dolů do těch vesnic…” (p. Alena, 87 let).

„…Já si pamatuju, že jsme se hodně báli, to už tam jezdili ti Rusáci na těch koních a to jsme se báli všeho! To byl tedy ten konec…” (p. Eva, 86 let).

3.2.2 Poválečné období

Další transparentní dobou, na kterou aktérky vzpomínaly, byla doba po únorovém převratu (1948), kdy většina z nich nastoupila do zaměstnání a založila si rodiny. Role matek a zaměstnankyň je plně naplňovaly a tehdejší režim vnímaly jako určitou kulisu, nevěnovaly mu pozornost. Aktérky vzpomínaly na poválečné období vesměs pozitivně, ve vzpomínkách ho často srovnávaly se svým pohledem na současnost.

„…Já na tu dobu strašně vzpomínám, protože to bylo úplně něco jinýho, než-li je to dneska, ty lidi byli k sobě jaksi zmačklí, jeden druhýmu věřil a pomoh, když jste neměla todleto, tak já jsem Vám to dala… Ale je taková ta nejistota, člověk se kolikrát bojí vyjít

večer ven! To dřív nebylo, nebáli jsme se… Dneska nemáte v podstatě doktory, zubaře, nic, všechny obtěžujete…" (p. Květa, 84 let).

„…Řekla bych, že teď se maj lidi lepší, mají dostatek všeho a to, ale řekla bych, že dřív ty lidi, i za těch komunistů, že byli spokojenější, takoví klidnější, víte.... Byl klid, jistota, práce byla, nebyly ty nerváky a to všecko. Lidi žili klidně. Jasně, nebyly třeba banány, musela jsem stát fronty a nemohla jsem někam jezdit, ale já jsem třeba mohla zase ject jinam…" (p. Alena, 87 let).

3.2.3 Politické represe v 50.let

Další důležitou politickou událostí byla 50.léta a politické represe, na které jsem se musela přímo zeptat doplňujícími otázkami. Většina aktérek si na toto období nezachovala žádné zásadní vzpomínky, období nedokázaly ani časově zařadit. Ženy údajně o ničem nevěděly nebo to nevnímaly. Politickou sféru jim zastínila práce, péče o rodinu a domácnost, aktérky proto neměly dostatečný prostoru pro pozorování politické sféry. Vzpomínky obsahují tendence aktérek zásahy tehdejšího režimu omlouvat.

„…Víte, my jsme dřív vo tom ani nevěděli. To jste se vůbec nedozvěděla nikde, to se všecko chválilo, že jo, všecko bylo dobrý. Říkám, když se někdo do něčeho vrtal, tak ho zavřeli, to ale udělají i dneska, budete se do něčeho cpát a taky Vás zavřou…" (p. Alena, 87 let).

„…No, ale jinak jsem to moc nevnímala, chodila jsem do školy, že jo, když nastoupili komunisti, tak já to nějak moc neprožívala, byla jsem ještě mladá, že jo. Ale jinak u nás se to nějak neřešilo, ani rodiče o tom nějak nemluvili. To víte, vono se to asi mezi dospělejma vědělo, co se dělo, vono i v novinách něco třeba bylo nebo tak, ale nám dětem to neříkali…" (p. Věra, 82 let).

„…No, já jsem na todle neměla vůbec čas, já jsem se do toho vůbec nijak nemíchala, jo... Jinak jsme to vopravdu nijak nevnímali, jako jo, občas se o tom nějak napsalo, ale nijak nás to tady nezasáhlo, takže to opravdu nevím, já jsem se o tu politiku nikdy takhle nezajímala, víte..." (p. Eva, 86 let).

Výjimkou byly opět vzpomínky paní Květy, která na 50. léta vzpomínala jako na velmi zlé období, kdy se kolektivizovalo zemědělství, udávalo a trestalo. Kolektivizace zemědělství byla hlavním důvodem, proč na toto období paní Květa vzpomínala negativně, protože přímo zasáhlo její rodinu. Otec aktérky odmítl vstoupit do JZD, a proto byl na dva

měsíce převezen do jáchymovských dolů, rodina o něm po celou tu dobu neměla žádné informace. Po návratu otce byla rodina nucena vstoupit do JZD.

„…No, tak jako to víte, vono to probíhalo, ale moc se vo tom nevědělo a nesmělo se vo tom vůbec mluvit, protože vono se hodně udávalo, jo, prostě žaloval jeden na druhého, aby se zase von udělal hezkej. Takže se jako každej bál mluvit o různých tématech, lidi se hodně trestali, no. Ta doba byla hodně špatná, to bylo vopravdu špatný, dyť v těch padesátých letech komunisti zabírali statky a všechno, co kdo měl se dalo do JZD. Nám tedy vzali dobytek a hodně toho zabavili, manželovejm rodičům zabavili hospodu, no, to se tak dělalo, znárodňovalo se to…" (p. Květa, 84 let).

3.2.4 Období Socialismus

Období socialismu aktérkám splynulo do jedné linie, kterou nebyly schopny časově rozlišit, výjimkou byla okupace ČSR vojsky Varšavské smlouvy 21.srpna roku 1968. Na tuto událost aktérky vzpomínaly různě. Některé změnu údajně nevnímaly, jiné naopak pociťovaly strach a nejistotu. Výjimečné byly opět vzpomínky paní Květy, která byla v období okupace s rodinou v zahraničí a o událostech v Československu se dozvěděla rádiem. Dá se říci, že většina aktérek hodnotila okupaci ne z hlediska vysoké politiky, ale z hlediska dcer, manželek a matek, které zodpovídaly za péči o své blízké, vnímaly změny a problémy, které by mohly jejich rodiny negativně ovlivnit. Ženy vzpomínaly především na shromáždění vyděšených lidí, na prázdné obchody a na strach z možné války.

„…No, to jsme bydleli čerstvě v novém bytě, jsme byli akorát přestěhovaní, holky jsem měla ve školce a sama jsem nechodila do práce, jako chodila, ale až na odpolední, víš? Ale nevybavuju se, že by se tu něco dělo…" (p. Anna, 84 let).

„…to si pamatuju, že se shlukovali lidi, všichni byli špatní z toho, co se děje, tady byly na náměstí tanky a všichni ti vojáci... To já se pamatuju, že se tam chlapi naši shlukovali a mluvili o tom, to jsme třeba nechodili ani do práce, než se to ustálilo, protože se nevědělo, co bude… To si vzpomínám, že všechny obchody byly vyprodaný, jak nebylo ani máslo, vajíčka, nic, všichni lidi se báli, že bude třetí světová, tak se začali chystat na nejhorší, ten šok a nejistota teda bylo hrozný, to jsme poslouchali, jak to v tý Praze bylo zlý a tak, bylo to hodně špatný..." (p. Věra, 82 let).

„…No, to se pamatuju. To teda i mě zaskočilo, to jsem z toho byla vyděšená, ukrutně, vod tý doby jsem neměla Rusáky ráda taky, že nás takhle přepadli….to já jsem byla ukrutně vyděšená. Prostě ráno jsme se vzbudili a Rusové byli na náměstí. Každej byl schovanej,

všicky se schovali, žádnej nesměl podat lžíci vody, nic. Ti mladý kluci byli taky vytřeštěný, přijeli do země, kde byl klid, čekali, kdo ví, co se bude dít. Vono Rusáci jsou takoví, že když jim řeknou je to červený, tak je to červený. To ještě bylo dobře, že to dopadlo takhle, že to nebylo nějaký krveprolití…." (p. Alena, 87 let).

Na příkladu paní Evy je patrné, že politickou situaci nevnímala, vzpomněla si pouze na negativní pocity způsobené zrušením jejího výjezdu do zahraničí.

„…No, tak ten u mě dopad docela špatně, já bych ho možná nevnímala taky, ale říkám, já jsem se o tu politiku takhle nezajímala, to za jedno, no a za druhý, já jsem byla nejlepší zaměstnanec, tak jsem dostala poukaz do Maďarska, tak už jsem měla všechno zařízený, nakoupený, papíry jsem si vyběhala, no a potom přišel ten srpen a všecko to padlo, takže jsem nejela nikam..." (p. Eva, 86 let).

Všechny aktérky se v průběhu aktivního života účastnily všech komunistických akcí, ať už to byly pracovní brigády, oslavy MDŽ nebo prvomájové průvody. I když aktérky vnímaly tlak společnosti a kontrolu účasti na podobných akcích, ve vzpomínkách je popisovaly pozitivně, jejich účast byla údajně dobrovolná a vždy se dobře bavily, dokonce jim tento závazek v dnešní době chybí.

„…No a potom jsme třeba slavili i první Máje, ty průvody byly fajn, to jsme měli ve škole i pak v práci, to jsme slavili, v práci jsme dostali kafe a tatranku od paní kantýnský nebo jsme taky dostávali nějaký párky a salám. To byla všechno sranda, to se pak chodilo i tancovat a člověk si to užil. Vono dřív se na to koukalo, kdo přišel a kdo ne a pak se z toho i vyvozovali důsledky, ale já jsem chodila pravidelně, mě to bavilo, to jsme vždycky ještě za svobodna čekali na kluky z vedlejší vesnice, až přijdou a šli jsme tancovat (smích). Teď už to není, teď to lidi neznají, řekla bych, že je to špatný…" (p.Věra, 82 let).

„…Víte, musíte myslet, že celá republika byla komunistická. Lidi chodili do těch průvodů dobrovolně, tam žádnej nemusel jít, když nechtěl. To není jak teď kecaj, že všichni museli, nemuseli, jen když chtěli! Každej šel k volbám, to neexistovalo, že by se nešlo k volbám. To nebylo povinný, ale všichni chodili, to se lidi báli, aby je někdo nenahlásil, že nešli (smích)." (p. Alena, 87 let).

„…Dřív... jsme třeba jezdili i na brigády, to jsme dělali ještě při práci, mně se moc nechtělo, měla jsem doma malý děti a spoustu práce, že jo. Ale jo, ty brigády byly fajn, to byla sranda, sice se člověk nadřel, to jako jo, ale byla tam vždycky taková dobrá parta a

sranda, no, sázeli jsme stromky v lesech, pracovali na poli, vybírali brambory a tak, no…"(p. Květa, 84 let).

3.2.5 Sametová revoluce

V době Sametové revoluce (1989), která byla důležitým bodem československé historie, byla většina žen již v důchodovém nebo předdůchodovém věku. Aktérky popisovaly 17. listopad negativně, ani jedné se nelíbilo, jak revoluce probíhala, respektive jak se zacházelo se studenty. Revoluce v tomto období podle aktérek znamenala údajnou ztrátu jistot, strach z nezaměstnanosti a z přechodu do jiné doby. Podle vyprávění ženy další dopady revoluce nevnímaly, protože změny nepocítily ihned, jiné je hodnotily poměrně negativně. Nejhůře toto období hodnotila paní Květa (84 let), které se změny přímo dotkly v rámci rodiny. Paní Květa vzpomínala na svého švagra, který pracoval na kriminální policii, vzpomínala také na to, jak se musel po revoluci spolu s rodinou ukrývat a jak byl na základě udání zatčen a na dva měsíce uvězněn. Paní Květa byla jednou z aktérek, které tvrdily, že svrhnutí komunistického režimu bylo dopředu naplánované, bývalého prezidenta Václava Havla dokonce označovaly za předem nastrčeného.

...To bylo myšlený jinak, ale že si to sebral Havel a tak. Vono to totiž mohlo dopadnout všechno jinak, voni chtěli svrhnout ten systém, ale úplně jiným způsobem, ne že by měli jít študáci, ti to vlastně nejvíc obstarali. No a potom už se to všechno zvrtlo, na tom Václaváku, když to člověk všechno viděl v tý televizi, tak to bylo vošklivý. Já jsem to tedy ne jako schvalovala, ale nelíbilo se mi to, že ty studenty takhle mlátili, to bylo špatný a myslela jsem si, že to mělo dopadnout jinak, nemělo to bejt, ubližovat studentům...Voni by bejvali zabili i mýho švagra! To byli tajní, že jo, von musel skovávat i svoje děti, jeho žena vod něj odešla, že to s ním trpět nebude, odešla i s dětma, švagr byl tady s námi na vesnici a von se musel potom vopravdu schovávat, pak ho zavřeli na dva měsíce, no, protože ho v tý naší vesnici jedna ženská udala! Všichni jsme věděli, že to byla vona, ona udávala všechny, stačilo se na ni špatně podívat a už Vás hlásila. A přitom von byl jenom u tý mordparty, řešil jenom ty vraždy. Takže tenhle 17. listopad nás jako docela poznamenal, Takže mně se ta revoluce celkově nelíbila, no…" (p. Květa, 84 let).

„...No, já abych pravdu řekla, tak si myslím, že ta Sametová revoluce byla udělaná jenom pro ty, kteří měli majetky a todle a kteří potřebovali, aby se jim vrátily. To byla revoluce, že udělali dva podpisy, Adamec to předal Havlovi a bylo to. My, jako obyčejný

lidi, jsme to nějak nepoznali, vono se nás to jakoby ani netýkalo, do práce jsme chodili pořád, měli jsme co jíst, co jsme potřebovali, to jsme si koupil, žili jsme stejně…" (p. Věra, 82 let).

„…Já jsem nepociťovala nijakou změnu, já jsem žila pořád stejně, co jsem měla, jsem měla, co jsem potřebovala, jsem si koupila. Hned po tom listopadu nebyla znát žádná změna, až později se objevovalo více výrobků, zeleniny a tak... Ale peněz bylo pořád málo, takže si to člověk nemohl zprvu dovolit, poněvadž byla revoluce, ale nikdo Ti peníze nepřidal (smích)..." (p. Anna, 84 let).

Celkové vzpomínání a hodnocení aktérek na Sametovou revoluci mohlo být ovlivněno jejich pracovními pozicemi, které byly převážně dělnické. Ženy si vytvořily vztah k továrně a svému zaměstnání, vnímaly ho jako druhý domov, a jeho ztráta byla pro aktérky o to bolestnější.

„… to já jsem nijak nevnímala, to mi vlastně nějak končila práce, protože nám rušili ty komunály. Ty změny nepřišly nějak hned, ze dne na den, takže jsem to nijak nevnímala, no..." (p. Eva, 86 let).

4 Závěry

Aktérky výzkumu konstruují své životní příběhy na základě běhu vlastního života, který zpětně zařazují do historického rámce. Jejich vyprávění bylo transparentně strukturováno podle základních vzpomínkových vrstev jimiž jsou dětství, svatba, narození a výchova dětí, aktivní práce, smrt druha a přesun do pečovatelského domu. Politicko-společenská situace byla při narativních rozhovorech také přítomna, ale působila spíše jako spodní kulisa vyprávění. Ovšem v některých případech vystupovala i do popředí – například ve vzpomínkách na dětství v protektorátu, na rok 1968 a 1989. O těchto situacích mluvily aktérky především tehdy, pokud se přímo dotkly jejich rodinného života. Nejzásadnější politicko-společenskou situací ve vzpomínkách aktérek byla transparentně druhá světová válka, která probíhala na pozadí jejich dětství. Přestože se je jejich rodiče snažili před válkou a jejími dopady ochránit, patřily vzpomínky na válku k jejich nejsilnějším a nejnegativnějším vzpomínkám, aktérky vzpomínaly hlavně na strach, nejistotu a nedostatek. Další transparentní vzpomínkou na politicko-společenskou situaci byla 60. léta, především rok 1968. Všem aktérkám se vybavily negativní vzpomínky, hlavně na nejistotu a strach o rodinu. Naopak jejich celkové vzpomínky na období socialismu, ve kterém proběhla největší část jejich aktivního života, byly pozitivní, dokonce měly tendenci toto období v průběhu narativních rozhovorů obhajovat. Při prosbě o porovnání života v socialismu a dnes většina aktérek uvedla, že se jim žilo „klidněji a bezpečněji“. Na období mezi lety 1948 a 1989 oceňovaly údajné sociální jistoty, lepší dostupnost lékařské péče a kvalitnější mezilidské vztahy. Omezení, které socialismus přinášel, aktérky příliš nevnímaly nebo jim nepřikládaly stěžejní význam. Přestože jsou aktérky v současnosti v domě s pečovatelskou službou spokojené a oceňují veškerý komfort, který mají, nesvazují to s novým režimem. V průběhu vypravování všechny aktérky velmi často srovnávaly minulost s přítomností, přítomnost mnohdy popisovaly negativně. Porovnávaly především to, jak si dnešní generace neváží toho, co má. Některé aktérky dokonce označily dnešní děti za chudáky a otroky doby, které jsou závislé na počítačích a telefonech, a i když žijí v blahobytu, nedokáží to ocenit. V narativních rozhovorech často zaznělo, že by si dnešní generace měla prožít takové dětství a začátky aktivního života, který vedly aktérky výzkumu, aby si uvědomila, co je to těžká práce a mohla si vážit blahobytu. Podle aktérek tyto děti ovšem nikdy nezažijí takovou zábavu jako ony. V narativních rozhovorech také zazněla poznámka o současném mateřství a jeho srovnání s tehdejší dobou. Aktérky hodnotily negativní reakce dnešních matek, které si stěžují na nedostatek času a spoustu práce okolo dětí a domácnosti. Přitom opět uvedly,

že by si tyto matky měly vyzkoušet mateřství v období, ve kterém vychovávaly své děti ony. Připomínaly, že existovala jen několikaměsíční mateřská dovolená a že bylo těžké zvládnout zaměstnání domácnost a péči o děti bez pomoci partnera. Aktérky na jedné straně hodnotí současnost převážně negativně, zároveň se vyjadřují k tomu, že si dnešní generace neváží toho, co má. I z těchto výroků je zřetelný rozpor mezi negativním hodnocením současnosti a přiznáním relativního blahobytu, který zažíváme. Z narativních rozhovorů transparentně vyplynulo, že aktérky vnímaly minulost pozitivněji než přítomnost a že hodnotily spíše své mládí a produktivní život než současný a tehdejší společensko-politický režim. Podobné výsledky u osob pocházejících z dělnických tříd (stejně jako jsou aktérky mého výzkumu) zaznamenal také Jiří Petráš, který se ve svém výzkumu zabýval mimo jiné dětstvím narátorů, jejich pracovním profesím a jejich vnímání současnosti a minulosti. Výsledky poukazují na velkou pracovní vytíženost narátorů, na jejich úctu ke studiu, práci a především rodině, na politickou nezúčastněnost a také na negativní vnímaní součastnosti – zejména z hlediska bezpečnosti a mezilidských vztahů.[88] Výsledky mého výzkumu jsou ve většině fází shodné a mohou tedy výsledky výzkumu Jiřího Petráše podpořit.

Jaké byly nejdůležitější vzpomínky aktérek?

Ty nejdůležitější vzpomínky jsou často i těmi nejhezčími a nejcennějšími, které aktérky dodnes mají, výjimkou jsou vzpomínky na válku. Aktérky nejvíce vzpomínaly na své dětství, na školu, na pomoc rodičům v hospodářství, na první lásky a přátelství. Nejkrásnější etapou jejich života bylo vybudování rodiny, především začátky manželství a narození dětí, které jim dávaly sílu žít. Nyní jsou pro ně to nejdůležitější vnoučata a společně strávené chvíle s rodinou. Rodina byla a stále je základním pilířem životů aktérek a tvořila hlavní linii jejich vyprávění. Další důležitou linií v životě aktérek byla jejich práce. Ženy pracovaly manuálně a to především v továrnách. Na svá zaměstnání vzpomínaly velmi pozitivně, byly na ně náležitě hrdé. Těžkou životní situací byla pro aktérky ztráta životního partnera; všechny našly podporu k zvládnutí této situace u svých blízkých, obvykle se upnuly na pomoc o vnoučata. Další důležitou vzpomínkou aktérek byl odchod do důchodu a přestěhování se do domu s pečovatelskou službou, ve kterém dodnes žijí. Odchod do důchodu byl pro aktérky poměrně náročný, ztratily svá společenská postavení a o to víc se

[88] PETRÁŠ, Jiří: Dvě dělnické generace (Vzpomínky na prožité dětství, vztah ke vzdělání a své profesi. Vnímaní Komunistické strany Československa a oficiálních oslav. Percepce současnosti a minulosti). In: VANĚK, Miroslav (ed.): Obyčejní lidé…?! Pohled do života tzv. mlčící většiny. Životopisná vyprávění příslušníků dělnických profesí a inteligence, Praha: Academia, 2009, s. 327-357.

upnuly na svá vnoučata a rodinu. Ženy se do domu s pečovatelskou službou přestěhovaly dobrovolně, cítily se osaměle a již nezvládaly každodenní péči o domácnost a své zdraví. Krátce po smrti manžela podaly aktérky žádost o ubytování, některé ovšem musely na přijetí čekat několik let. Na svém současném životě v pečovatelském domě oceňují pohodlí a teplo, které jim i vynahrazuje ztrátu většího bytu a vyššího soukromí.

Aktérky mého výzkumu jsou charismatické ženy, každá je jiná, ale něco mají společné, napříč všemu, čím si v životě prošly, jsou stále veselé, skromné, vřelé, štědré, vděčné, s pokorou přijímají to, co jim život přináší a žijí hlavně pro své rodiny.

5 Seznam použité literatury a zdrojů

Literatura

AMORT, Čestmír: Partyzáni na Podbrdsku. Praha: nakladatelství Naše vojsko, 1958

ASSMANN, Jan: Kolektivní paměť a kulturní identita, In: KRATOCHVÍL, Alexander, (ed.): Paměť a trauma pohledem humanitních věd: komentovaná antologie teoretických textů, Praha: Ústav pro českou literaturu AV ČR, 2015

HENDL, Jan: Kvalitativní výzkum. Základní teorie, metody a aplikace, Praha: Portál. 2008

KADLEC, Petr: Rukavice město X židovský odkaz městu: Město X: Nákladem vlastním za podpory města X, 2016

KADLEC, Petr: Dvakrát ukradené město X: Letní sídlo říšských protektorů 1942-1945. Město X: nákladem vlastním za podpory města X, 2017

KÁRNÍK, Zdeněk a VELFL Josef: Po stezkách …… partyzánů. Praha: Tisková, ediční a propagační služba MH, 1988

MALÝ, Lad.: Průvodce po městě X a jeho okolí, V komisi knihkupectví K. Simona v Příbrami - Tiskem knihtiskárny Šmíd a Spol. v Soběslavi -Nákladem vlastním, 1911

OLIČ, Miroslav, HRALA, Jiří, KORENÝ Rastislav, SRDÍNKO Jaroslav a VELFL Josef: ..... město na Zlaté stezce. Praha: nakladatelství Maroli, 1998

PEŠKOVÁ, Jaroslava: Role vědomí v dějinách a jiné eseje, Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1998

PETRÁŠ, Jiří: Dvě dělnické generace (Vzpomínky na prožité dětství, vztah ke vzdělání a své profesi. Vnímaní Komunistické strany Československa a oficiálních oslav. Percepce současnosti a minulosti). In: VANĚK, Miroslav (ed.): Obyčejní lidé…?! Pohled do života tzv. mlčící většiny. Životopisná vyprávění příslušníků dělnických profesí a inteligence, Praha: Academia, 2009, s. 327-357

PRŮŠA, Oldřich: Historický kalendář města X, I. díl 921-1986: Město X: Městský úřad města X, 2002

PRŮŠA, Oldřich: Historický kalendář města X, II. díl 1987-2007: Město X: vydal Městský úřad města X, 2008

RALEIGH YOW, Valerie: Recording Oral History: a Guide for the Humanities and Social Science, Oxford: AltaMira Press, 2005

SMRČINOVÁ, Dagmar, SAMCOVÁ Markéta: Město X v poznání: Město X: vydalo Město X, 2013

ŠUBRT, Jiří, MASLOWSKI, Nicholas a LEHMANN, Štěpánka: Maurice Halbwachs, koncept rámců paměti a kolektivní paměti. In: MASLOWSKI, Nicholas, ŠUBRT, Jiří a kol. Kolektivní paměť: k teoretickým otázkám, Praha: Karolinum, 2014, s. 15-35

VIDOVIČOVÁ, Lucie: Stárnutí, věk a diskriminace - nové souvislosti, Brno: IIPS Masarykova univerzita, 2008

VANĚK, Miroslav, MÜCKE Pavel: Třetí strana trojúhelníku: teorie a praxe orální historie, Praha: Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy v Praze, 2011

Elektronické zdroje

Základní údaje o městě [online] [cit. 23.10.2019]. nedatováno. Dostupné z: http://mesto…....cz/zakladni-udaje-o-meste/d-455306

Základní informace o městě X – počet obyvatel [online] [cit. 23.10.2019]. nedatováno. Dostupné z: https://www.mistopisy.cz/pruvodce/obec/.../…..../pocet-obyvatel/

Oficiální stránka pečovatelské služby města X [online] [cit. 20.7.2019]. 2018. Dostupné z: http://ps…....cz/

Informace o podmínkách přijetí do domu s pečovatelskou službou ve městě X [online] [cit. 24.4.2019]. 2018. Dostupné z: http://ps…....cz/wp-content/uploads/podminky-prijeti-do-dps.pdf

Informace o službách v pečovatelském domě města X a jejich cenách [online] [cit. 3.8.2019]. 2018. Dostupné z: http://ps.....cz/cenik-sluzeb/

Informace o ubytování v pečovatelském domě města X [online] [cit.3.8:2019].2018. Dostupné z: http://ps…....cz/ubytovani-dps/